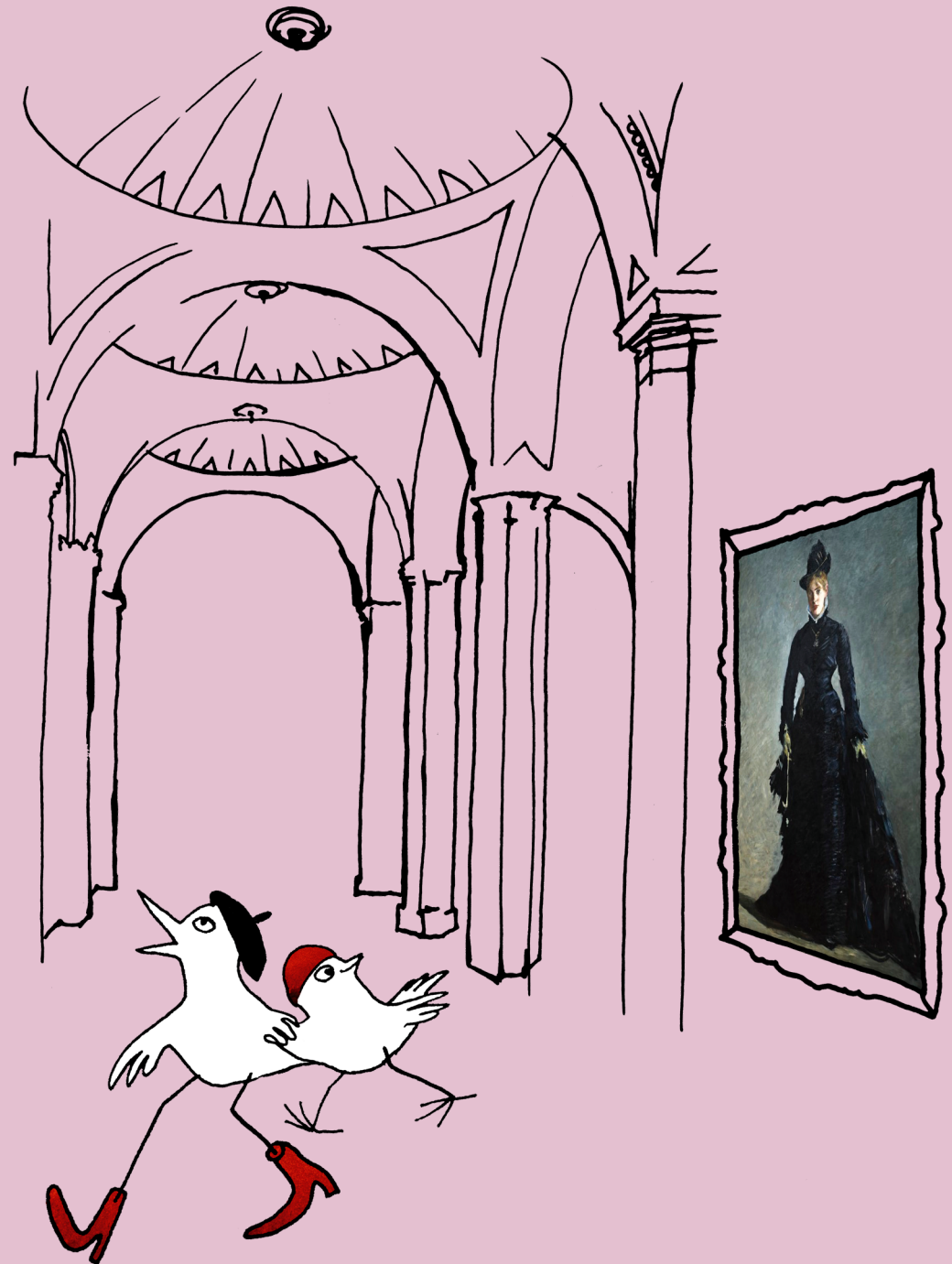

Lärohandledning
Åk 0-6

Pippi på konst

m nationalmuseum

Innehåll

3	Inledning
4	Innan läsningen
12	Kopplingar till läroplanen
13	Efter läsningen
14	Curiosa – nyfikenhet och förunderliga ting
40	Oculus – syn och seende
60	Intellectus – tänkande och reflektion
92	Sensibus – sinnen och känslor
118	Scientia – vetenskap och berättelser
142	Fabrica – material, hantverk och skapande

Kontakt

Har du frågor eller synpunkter på materialet skicka gärna ett mejl till skola@nationalmuseum.se

Materialet gavs ut 2021.

Det är sammanställt av Lena Eriksson, Helena Sjödin Landon, Ulla-Maj Saarinen och Maja Witt.

Illustrationer är gjorda av Stina Wirsén.

Hej lärare!

Hej lärare!

Vad roligt att du har valt att läsa boken Pippi på konst tillsammans med dina elever och vad spännande att ni har gett er ut på en upptäcktsfärd i konstens värld!

Vi hoppas att boken Pippi på konst kommer att väcka tankar, skapa samtal, reflektioner och diskussioner. Kanske kan den också inspirera seendet och det egna skapande eller skrivande, allt det där som utvecklar vårt språk och oss som människor.

I lärarhandledningen Pippi på konst hittar du tips och idéer på hur ni kan jobba vidare med boken och konsten före, under och efter läsningen. Den utgår ifrån några av de konstverk och texter som finns i boken, men leder även vidare till mer konst i Nationalmuseums samlingar. I varje kapitel, som kan laddas ner och skrivas ut för sig, finns förslag på olika övningar att göra tillsammans samt tips på olika kreativa fix.

Den här lärarhandledningen är som ett smörgåsbord där ni kan välja och vraka. Låt din och dina elevers nyfikenhet styra och anpassa materialet så att det passar just er.

Tips! På nationalmuseum.se/skola kan du ladda ner en PowerPoint-presentation med bilder på alla de konstverk som förekommer i lärarhandledningen.

Konsten som väg till kunskap

Vi tror på konsten som en kunskapsväg.

Vi tror på det lustfyllda skapandet där handen och hjärnan samarbetar i en kreativ process.

Vi tror också på nyfikenheten som en stark drivkraft. Genom att utforska, experimentera och reflektera fördjupas våra kunskaper. Konsten utmanar våra sinnen och förmågor. Observation, reflektion och de frågor som föds är en väg in i lärandet.

Hej lärare!

Om att se och konstprata

Att stanna upp en stund, ta sig tid att verkligen titta, att sätta ord på och prata om det man ser är ett roligt sätt att närma sig konsten. Konsten ställer frågor, sätter igång funderingar och erbjuder oss att se in i andra världar. Att du som vuxen ställer öppna frågor, som man inte alltid har ett svar på, kan vara en bra start på ett spännande konstsamtal. Låt seendet, tankarna och fantasin flöda fritt!

Om Pippi på konst

Boken Pippi på konst berättar om konstverk ur Nationalmuseums samlingar, från det riktigt gamla till det moderna. Här finns målningar, skulpturer, märkvärdiga föremål och något så vardagligt som en diskborste. De är samlade i sex kapitel som utgår ifrån en magisk ramsa med latinska ord: *Curiosa, Oculus, Intellectus, Sensibus, Scientia, Fabrica*. I de gåtfulla latinska orden gömmer sig de förmågor vi människor behöver för att upptäcka och utforska konsten.

Om ramsan

Vad döljer sig i de gåtfulla latinska orden?

Curiosa – nyfikenheten, alltings drivkraft för att upptäcka, utforska och lära mer. *Curiosa* handlar också om samlandet och nyfikenheten över allt det förunderliga här i världen.

Oculus – seendet, bra att ha när man ska upptäcka konst. Det är också viktigt att ge ögonen tid för att upptäcka, titta noga och hinna se. *Oculus* handlar om synen, seendet och synvillorna.

Intellectus – tänkandet och reflektion. *Intellectus* handlar om tankar, ideér och drömmar, om att klura och om att fundera men också att få vila tanken ibland.

Sensibus – sinnen och känslorna. *Sennena* hjälper oss att tolka och förstå vår omvärld. När vi upptäcker konst aktiveras inte bara synen utan även flera av våra sinnen. *Sensibus* handlar också om olika känslor, vårt livsviktiga signalsystem. Genom konsten speglar vi oss själva. Konsten hjälper oss också att tolka, förstå och sätta ord på våra känslor och tankar.

Scientia – vetenskapen, berättelserna och symbolerna. *Scientia* innehåller allt det där som vi behöver söka svar på och finna nycklar till. Ju mer vi tar reda på och lär oss, desto mer öppnar sig konstens värld.

Fabrica – görandet, materialen och hantverket. *Fabrica* handlar om att undersöka och förstå hur något är gjort och, inte minst, om att få göra själv, skapa och utforska.

Om Stina Wirsén

Med oss i boken följer illustratören Stina Wirséns två nyfikna fåglar. Vi ringde och bad henne berätta om sig själv och om hur fåglarna kom till.

Vem är du?

Jag är illustratör och tecknare, jag arbetar alltså med att göra bilder. Jag gör bilder för både vuxna och barn. Ofta arbetar jag med bilder som finns i tidningar och böcker – som Pippi på konst. Där har jag tecknat fåglarna som följer med på äventyret genom museet. Jag har också gjort flera bilderböcker för barn. Jag bor i Stockholm och har tre barn, som alla tre är nästan vuxna nu.

Hur kom du på fåglarna?

När jag fick frågan om att teckna illustrationer till en barnbok från Nationalmuseum hade jag ett möte med Erik Tituson. Han arbetar på bokförlaget som fixar så att boken blir en bok, från att trycka den till att den finns att hålla i och köpa. Jag har arbetat med Erik tidigare, vi känner varandra och vi började med ett möte för komma på idéer. Man kan säga att vi lekte ihop – att få idéer är väldigt likt att leka tänker jag! Vi pratade om figurer, någon eller några som följer med oss som läser boken genom olika sidor. Jag satt och ritade samtidigt, det gör jag nästan jämt när jag ska komma på idéer och fåglarna kom till där vid första mötet! Vi skrattade mycket och det var också det vi ville, att följeslagarna skulle vara lite fåniga och tramsiga, men samtidigt nyfikna på konsten. Att samarbeta med någon annan, som är bra på andra saker, är ett bra sätt att komma på nya idéer!

Vilka är fåglarna?

I boken har de inga namn, men jag och Erik började kalla dem Pippi och Koko. De är ett radarpar, några som alltid hänger med varandra och känner varandra väldigt bra. Kanske är de syskon, eller kompisar. Jag vet faktiskt inte riktigt och det är viktigt för mig att alla som läser boken får fantisera och tänka själv. Är de vänner eller syskon? Eller en förälder och ett barn? (Min och Eriks hemlighet är att vi tänker att fåglarna är vi två, att den lilla är jag och Erik den stora. Men det är ju bara i vår fantasi!)

Hur gjorde du när du tecknade fåglarna?

Jag använder ofta olika typer av pennor, penslar och papper när jag tecknar. För fåglarna har jag använt tusch, akvarell och ibland spritpenna. Fåglarna är ofta tecknade med min favoritpenna som jag haft länge. Jag är otroligt rädd om den! Just den modellen finns inte att köpa längre. Det är en reservoarpenna, som är en sorts tuschpenna som jag kan fylla på tusch eller bläck i själv. Reservoar betyder behållare, så i skaftet finns en liten behållare för tusch och sedan har den en spets med två delar, så jag kan bestämma om linjerna ska vara tunna eller tjocka. Trycker jag hårdare blir linjen tjockare och trycker jag lättare blir den tunnare.

Om Nationalmuseum

Nationalmuseum är ett av de äldsta museerna i Sverige och har samlingar som sträcker sig nästan 600 år tillbaka i tiden. Den här byggnaden är proppfylld av måleri, skulptur, porträttminiatyrer, konsthantverk, design, teckningar, grafiska blad och porträttfotografi. Nationalmuseum ligger mitt i Stockholm som ett konstens palats dit alla är välkomna!

Lite tips inför läsningen

Här är några enkla tips hur du som du lärare kan förbereda läsandet av boken. Låt er Pippi på konststund bli en magisk konststund!

Skapa en speciell stund genom att förbereda var ni ska sitta och vilken stämning stunden ska ha. Kanske ska ni samlas på en annan plats, sitta i ring på golvet? Kanske behövs det rekvisita, kuddar, tyger eller stämningsljus för att skapa magi?

Det är en sinnlig upplevelse att hålla i en bok. Att skapa nyfikenhet, fokus och aktivera alla sinnen i första mötet med själva boken kan vara ett sätt att börja utforska konstens värld. Här kommer några förslag.

Känn hur den syns!

Ladda boken med nyfikenhet och upptäck den med fingrarna först – boken är också ett sinnligt föremål som är uttänkt och formgett av någon. Innan ni börjar läsa i boken, börja med att upptäcka den utan att se – först enbart med fingrarna!

Förbered innan

- Boken
- En tygpåse eller kasse att stoppa boken i

Gör så här

Stoppa boken i en påse så att den inte syns. Sätt er i en ring på golvet eller där ni har tänkt att era Pippi på konst-stunder ska vara. Låt alla, alldeles tysta, få känna på vad som finns i påsen. Hur känns det under fingrarna? Utmaningen är att alla ska få känna och upptäcka innan ni börjar berätta för varandra vad ni har känt på?

Förslag på frågor

- Vad var det i påsen, tror ni/du?
- Hur kändes det under fingrarna? (mjukt, hårt, glatt, tungt, vasst mm)

Kanske behöver påsen gå en runda till? När alla har fått berätta är det dags att ta fram boken! Aha, det är så här den ser ut!

Fler frågor

- Känns boken likadan över hela framsidan?
- Finns det något ni inte kunde känna? Färg? Bokstäver, text?
- Vad berättar omslaget, tycker ni?

Pippi på konst? Vad betyder det?

Använd bokens titel som start för ett samtal om ord som låter och stavas lika men har olika betydelser, homonymer. Homonymen pippi kan både betyda fågel, galen eller knäpp (precis som koko), men många kopplar nog Pippi till Astrids Lindgrens Pippi Långstrump.

Förslag på frågor

- En pippi, vad är det?
- Om att ha pippi på något, vad kan det betyda?

Tips! Om ni vill gå vidare, hitta synonymer till ”pippi” och ”pippi på”.

Nu är det dags att börja upptäcka insidan av boken!

Här i lärarhandledningen finns tips och idéer utifrån varje kapitel i boken. Det är de två små fåglarna Pippi och Koko som leder oss in i boken och till ett spännande hus. Tillsammans med de två nyfikna filurerna börjar konstäventyret! Häng med!

Kopplingar till läroplanen

Lärrarhandledningen Pippi på konst har utformats med grundskolans och grundsärskolans läroplan i åtanke.

I läroplanen står det bland annat att varje elev ska få möjlighet att utveckla sina möjligheter att kommunicera genom att samtala, läsa och skriva och att skapande och undersökande arbete samt lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt uppmuntra dem till att pröva idéer och lösa problem.

Genom ett historiskt perspektiv ska eleverna ges möjligheten att utveckla en förståelse för samtiden och en beredskap inför framtiden, samt utveckla sina förmågor till dynamiskt tänkande.

I lärrarhandledningen Pippi på konst uppmärksammas både de intellektuella och de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna av lärandet. Eleverna får möjlighet, genom konsten, att uppleva känslor och stämningar och de får också utforska och öva sin egen sinnesförmåga.

Pippi på konst och dess tematik kan kopplas bland annat till skolämnena svenska, bild, historia, NO, biologi, fysik och musik.

Efter läsningen

Om ni får ännu mer Pippi på konst efter att ha läst boken?

Vi är jättenyfikna på att se vad ni gör! Dela gärna med er hur ni jobbar med Pippi på konst i skolan. Skicka foton eller annan dokumentation till oss:
skolan@nationalmuseum.se

Kom till Nationalmuseum och hälsa på!

Kom på besök i museibygnaden om skolan ligger i närheten, eller upptäck museet online genom fyra filmer för barn och nyfikna vuxna:
nationalmuseum.se/aktiviteter/aktiviteter-f%C3%B6r-barn-och-familj/museet-online-f%C3%B6r-barn

Nyfiken på mer?

På vår hemsida hittar du mer inspiration, som Studiematerial, Ateljén tipsar!, med mera:
nationalmuseum.se

Tips! Det finns 6 000 högupplösta bilder av museets populäraste målningar för nedladdning på Wikimedia Commons, som kan användas fritt för alla ändamål:
nationalmuseum.se/samlingarna/fria-bilder

Nyfikenhet och
förunderliga ting

Curiosa

Nyfikenheten är det som leder oss till att upptäcka och utforska världen. Den har också lett fram till den vetenskap vi har i dag. Nyfikenheten driver oss till att vilja ta reda på olika saker och att lära oss mer. Det är en stor drivkraft som lätt smittar av sig och är kanske alltings början för oss människor. Det är därför Pippi på konst tar avstamp i just *Curiosa*, nyfikenheten.

Hoppas ni blir ännu mer nyfikna efter att ha läst det första kapitlet i Pippi på konst. Här finns förslag på hur ni kan jobba vidare utanför klassrummet med att utforska och upptäcka världen runt omkring skolan, inspirerade av Elsa Beskows *Tomtebobarnen*.

Vill ni veta mer om dåtidens kabinettskåp och vad som kunde finnas i det? I så fall finns det spännande exempel på udda föremål ur Nationalmuseums samlingar här samt tips på roliga *Curiosa*-fix som ni kan arbeta med tillsammans i och utanför klassrummet. Låt nyfikenheten ta plats och följ med på en upptäcktsresa!

Expedition Curiosa – en upptäcktsresa i närmiljön

Naturen är en fantastisk lärmiljö där man nästan inte kan sluta att undra och förundras. Det är en plats som passar nyfikna och som uppmuntrar upptäckarglädje och experimentlust. Även en urban miljö, skolgården eller en park kan upptäckas och bli till det största äventyret.

I Elsa Beskows illustration *Tomtebobarnen* på sidorna 10–11 upptäcker barnen naturen med alla sina sinnen. Inspireras av bilden och flytta lektionen utomhus. Lukta, känn, lyssna – utforska med hela kroppen. Upptäck den nära och välbekanta miljön med nya ögon eller från en annan synvinkel. Spana, samla, sortera, räkna och skapa!

Innan ni ger er ut – upptäck bilden!

Tomtebobarnen kan exempelvis användas som en start för samtal om årstider, naturens kretslopp eller om människans påverkan på miljön. Titta tillsammans på bilden och diskutera i klassrummet.

Förbered innan

→ Plocka fram bilden i PowerPoint så att ni kan se den stort på skärm i klassrummet.

Förslag på frågor

- På bilden ser vi några barn. Var är de någonstans? Vad gör de?
- Vilken årstid är det på bilden? Hur syns det?
- Hur känns våren?
- Kan man bevara lukten av våren? Eller känslan av att det snart är sommar?
- Vilka är de allra första tecknen på att det är vår/sommar/höst/vinter?
- Vilken årstid är det just nu? Hur ser vi det?
- Varför har ett av barnen ingen prickig mössa?

Gå på Expedition Curiosa

Förbered innan

- Påsar, korgar eller annat för att kunna samla in det ni hittar.
- Papper, pennor, ritunderlag och siktrutor (finns att skriva ut).

Bestäm ett tema för vad ni ska spana efter: naturens olika former eller färger? Skräp-skrot-plast-värstingar i naturen? Eller varför inte gå på en ljudsafari och spela in olika ljud i er närmiljö? Samla in alla intressanta saker ni hittar och ta med till klassrummet. Vad hittar ni på er expedition?

Se med nya ögon

Ta med siktrutor ut på expeditionen och upptäck världen genom dem. Genom att avgränsa synfältet ser vi helt plötsligt vår omgivning med nya ögon. Teckna av det ni ser i era siktrutor med penna eller kritor på papper.

Jordkonst – skapa ute

Använd naturen eller närmiljön som inspirationskälla, materialbank eller som ett galleri! Skapa direkt utomhus med det naturmaterial ni hittar: lämna ett avtryck, ett spår eller gör en liten ändring i miljön med respekt för naturen. Ni kan exempelvis organisera, repetera eller sortera material i färgordning eller varför inte bygga med naturmaterial!

För inspiration innan ni ger er ut, googla fram bilder med sökorden ”Land Art”, ”jordkonst” eller sök på konstnärer som Andy Goldsworthy, Nancy Holt eller Robert Smithson.

När ni är klara, fotografera de flyktiga konstverken.

Förslag på frågor

- Hur vet man att något är gjort av en människa?
- Hittar ni något som naturen själv har skapat?
- Vad får vi göra i naturen?

Måla med stenar och kvistar – trycka med löv och strån

Dags att måla? Glöm penslar! Använd kvistar, pinnar, stenar, blad eller annat som verktyg när ni skapar. Samla in material på expeditionen som ni sedan kan använda i klassrummet. Måla fritt, ta vara på de olika materialens egenskaper och låt materialet bestämma processen.

Förbered innan

- Kvistar, pinnar, stenar, blad eller annat ni hittar ute.
- Kartong, papper och målarfärg i flaska.
- Experimentlust!

Gör så här

1. Låt naturen bestämma. Prova att måla med pinnar, grenar eller annat som ni hittar på marken i stället för penslar. Doppa naturverktygen i färg och rulla, dra eller skapa spår på annat sätt på pappret.
2. Gör avtryck och mönster. Måla på ena sidan av blad, strån eller annat ni har hittat, och tryck sedan på papper. Upprepa och skapa mönster.
3. Jobba med en kompis. Prova jobba två och två med att rulla runda stenar som doppats i färg över en kartong eller ett styvt papper. Håll i kartongens hörn på var sin sida – här gäller det att samarbeta! Låt stenarna lämna spår och samtidigt se till att de inte trillar av kartongen. Hur blev er stenmålning?

Utomhus inomhus – skapa regnbågar i klassrummet

Vad beror olika naturfenomen på? Hur är det möjligt att det ibland blir åskväder, dimma eller snö? Och vad består en regnbåge av egentligen? Vetenskapsmannen Isaac Newton var på 1800-talet den förste som visade på att det vita ljuset består av alla regnbågens färger. Men redan på 1600-talet var matematikern och filosofen René Descartes intresserad av fenomenet. Han lät ljusstrålar passera genom ett stort glas fyllt med vatten och lyckades skapa en egen regnbåge.

Pröva att göra egna regnbågar a la René Descartes i klassrummet! En egenhändigt gjord regnbåge är en rolig utgångspunkt för att diskutera vidare kring fenomenet: hur kommer det sig att det uppstår en regnbåge?

Förbered innan

- Genomskinliga glas fyllda med vatten
- Vitt papper
- Färgpennor, målarfärg eller kriter
- Ficklampor

Gör så här

1. Börja med att mörklägga klassrummet för bästa effekt.
2. Dela in eleverna i små grupper om 2–3 personer.
3. Placera försiktigt ett glas fyllt med vatten på en bordskant, så att det står precis lite utanför kanten. Akta så det inte tippar!
4. Lägg ett vitt papper på golvet under glaset. Skicka ljus med hjälp av en ficklampa igenom vattenglaset. Vinkla ficklampan tills ljuset träffar pappret på golvet och ni ser regnbågen.
5. Spara er regnbåge genom att måla av den direkt på pappret. Här kan gruppen hjälpas åt och turas om. En håller i ficklampan medan de andra färglägger.
6. Avsluta med att titta på era regnbågar och diskutera.

Förslag på frågor

- Vilka olika färger ser ni i regnbågen?
- Vilken ordning har färgerna i regnbågen?
- Är ordningen på färgerna alltid densamma?
- Hur kommer det sig att det bildas färger?

Tips! Ni kan även rikta ljuset via vattenglaset mot något annat vitt, exempelvis en vit vas, vit äggkartong eller en vit dörr. Se hur formen på föremålet ändras av färgerna.

Hela världen i ett skåp

Blir ni blir nyfikna på att veta mer om kabinettskåpet på sidorna 16–17 och vill kika lite närmare på det? Zooma in, spana på detaljer och titta tillsammans på bilden i klassrummet. Kanske hittar ni en dold låda eller har ett förslag på vart ett hemligt lönnfack skulle kunna finnas?

Förslag på frågor

- Vad ser ni på bilden?
- Vad kan skåpet vara gjort av?
- Vad ser ni för slags mönster, former, figurer och färger?
- Hur många lådor kan ni hitta?
- Titta mitt i skåpet, där två mindre luckor är öppna. Vad ser ni där?
- Vad tror ni att det kunde finnas för saker i ett sådant skåp?
- Om ni hade ett samlarskåp i dag, vilken sorts saker skulle det kunna vara fyllt av?

Nyfiken på dåtidens kabinettskåp?

Kabinettskåpen var kanske 1600-talets mest lyxigaste statuspryl. Endast några få, kungligheter och andra, hade råd att skaffa sig ett sådant praktfullt skåp. Kabinettskåpen var som en sorts adventskalender med överraskningar bakom varje lucka och låda. Ett samlarskåp var också något att visa upp, att imponera med och visa att man var en kunnig person med stor koll på omvärlden. Man fyllde sina skåp med allehanda kuriosa och exotiska föremål. Man samlade, sorterade och delade in föremålen i olika kategorier:

Naturalia – föremål från naturen, gärna från fjärran länder, såsom strutsägg, kokosnötter eller nautilusnäckor.

Artificialia – konstföremål gjorda av människan.

Scientifica – vetenskapliga och mekaniska föremål.

Det samlades också på fornyfynd och andra kanske mer märkvärdiga ting som enhörningshorn eller drakblod! Skåpen hade många lådor, luckor och ibland lönnfack – de var som ett slags mikrokosmos eller ett minimuseum där hela världen fick plats. Kabinettskåpen är ursprunget till de museer vi har idag.

Nyfiken på kabinettskåpet i boken?

Just det här skåpet, som finns på sidan 17, tillverkades i Paris på 1600-talet och är gjort av en rad olika dyrbara material, bland annat det på den tiden eftertraktade svarta träslaget ebenholts. Ebenholts är ett mycket hårt och svårjobbat träslag som växer i tropiska områden. Det är faktiskt så hårt och tungt att det inte flyter om man lägger det i vatten. Tittar man på nära håll på till exempel skåpets ben kan man se att de är dekorerade med vinrankor, fåglar, sniglar och trollsländor. Mitt i skåpet, bakom två mindre skåpsluckor, finns det ett litet spegelrum med pelare – som en balsal i miniatyr. Mitt i spegelrummet, på en liten vägg, är det målat en lura-ögat-målning, *trompe l'oeil*, som gör att det känns som om rummet fortsätter längre in.

Det är spännande att fundera på vad som kunde gömma sig i alla dessa lådor och dolda fack som finns inuti ett sådant skåp!

Va! Strutsägg, nautilusnäckor, elfenben och sköldpaddsskal?

Om ni blir nyfikna på vad som kunde finnas i den här sortens skåp, förutom den lilla dödskallen och strutsäggpokalen som finns på sidorna 18–21 i boken, finns det fler föremål för er att titta närmare på här.

Ofta var föremålen gjorda av exotiska och exklusiva material som hämtades runt om i världen. Föremålen och materialen berättar om 1600-talets färdvägar och Europas handel med fjärran länder.

Nyfiken på de olika materialen?

Elfenben är ett material som är gjort av tandben från vissa däggdjur, främst är det betar från elefanter som har använts, men också tandben från andra djur, som narval, valross och flodhäst. Tidigare har fossilt elfenben från mammutar använts. Elfenben är hårt men samtidigt något elastiskt och kan därför snidas och poleras. Elfenben har hämtats från Afrika och Indien. I dag är det förbjudet att handla med elfenben på grund av att elefanten är en utrotningshotad art.

Nautilusnäcka är skal av nautilusbläckfisk och den ingår i familjen pärlbåtar, som omfattar knappt ett halvt dussin arter. Pärlbåtar lever i Stilla havet och Indiska oceanen.

Sköldpadd är hornskiktet av skalet på en del sköldpaddarter, främst äkta karettsköldpadda, en sorts havssköldpadda. Sköldpadd är gul till gulröd med mörkare fläckar. Materialet kan under värme pressas till plana skivor eller smältas samman till större blad. Havssköldpaddor lever i Västindien och Sydamerika. I dag är handel med sköldpaddskal förbjuden.

Strutsägg är strutsfågeln's ägg. Strutsar lever i dag i Afrika. Tidigare levde en numera utdöd ras på Arabiska halvön och i Mellanöstern.

Bärnsten är fossiliserad kåda och kommer från 30–50 miljoner år gamla träd av släktet *pinus* eller *araucaria*. Den kan hittas runt södra Östersjön, men även på andra platser runt om i världen.

Bergskristall är en färglös, helt genomskinlig och klar variant av mineralet kvarts. Namnet kommer från grekiskans *krystallos* som betyder is. Det är för att man förr trodde att bergkristall var is, eftersom man fann dem i Alperna på hög höjd. Alperna var det främsta fyndsområdet fram till 1800-talet.

Klassens eget kuriosakabinett

Låt er inspireras av dåtidens kabinettskåp på sidorna 16–17 och gör ett gemensamt nutida samlarskåp som visar vår förunderliga värld. Hur ska det se ut och vad ska det innehålla? Bygg skåpet av olika skokartonger som ni limmar ihop och sedan målar, pyntar och dekorerar till ett alldeles makalöst häftigt samlarskåp.

Börja samla prylar som är roliga, spännande, konstiga eller typiska för i dag: glasspapper, äggdelare, mynt, snäckor eller en eltandborste. Fyll skåpet med allehanda ting eller det ni har hittat på er expedition. Sortera och dela in sakerna i olika kategorier enligt färg, form, textur, storlek eller på 1600-talets vis: *naturalier*, *artificialia* och *scientifica*. Tänk om någon i framtiden kommer att hitta just ert skåp och förundrat titta på alla saker – vad skulle er samling berätta om vår tid?

Förbered innan

- Skokartonger, papplådor
- Lim, tejp
- Färg
- Pärlor, glanspapper, fjädrar eller annat som gör ert skåp magiskt fint

Gör så här

1. Börja med att måla de olika lådorna på insidan.
2. Limma eller tejpa ihop de olika skokartongerna eller lådorna så att de blir till ett litet skåp. Kanske har ni lådor i olika storlekar? Då gäller det att se till att de går att fästa ihop med varandra.
3. Måla skåpet runt om på utsidan. Dekorera och pynta skåpet så att det blir mäktigt och imponerande. Här är det bara fantasin som sätter gränser!
4. Fyll skåpet med olika saker som ni tar med hemifrån, hittar i naturen, på skolgården eller i skolan.

Bildmaterial + mallar

1. *Tomtebobarnen*, Elsa Beskow, 1910
2. Kabinettskåp, mitten av 1600-talet
3. Kabinettskåp, detalj, mitten av 1600-talet
4. Nautiluspokal av silver (delvis förgylld) och en nautilusnäcka, 1600–1630
5. Medaljong, pärlemor på svart glasbotten, 1650–1700
6. Kokosnötpokal av kokosnöt och trä, troligen 1700-tal
7. *Noshörning*, träsnitt, Albrecht Dürer, 1515
8. Skål av sköldpadd, ca.1650
9. Tavla med bärnstensintarsia av bärnsten sammansatt av flera bitar, träramen har beslag i förgyllt och pressat bleck, 1600-tal
10. Bysantinskt guldmynt, präglat under kejsarna Constantin VII o Romanus II
11. Pokal med lock av bergkristall och delvis förgyllt silver, 1600–1630
12. Instrument, kvadrant av förgylld och ciselerad brons, Christofer Schissler, 1559
13. Strutsäggspekial av silver och strutsägg, 1650–1700
14. Dödskalle av snidad elfenben, 1650–1700
15. Schackbräde av valnöt och ebenholts med inläggningar i elfenben, Irich Baumgartner och Paul Goettich, början av 1600-talet
16. Schackpjäser av päronträ, lackerade i vitt och svart med förgyllningar, mitten av 1500-talet

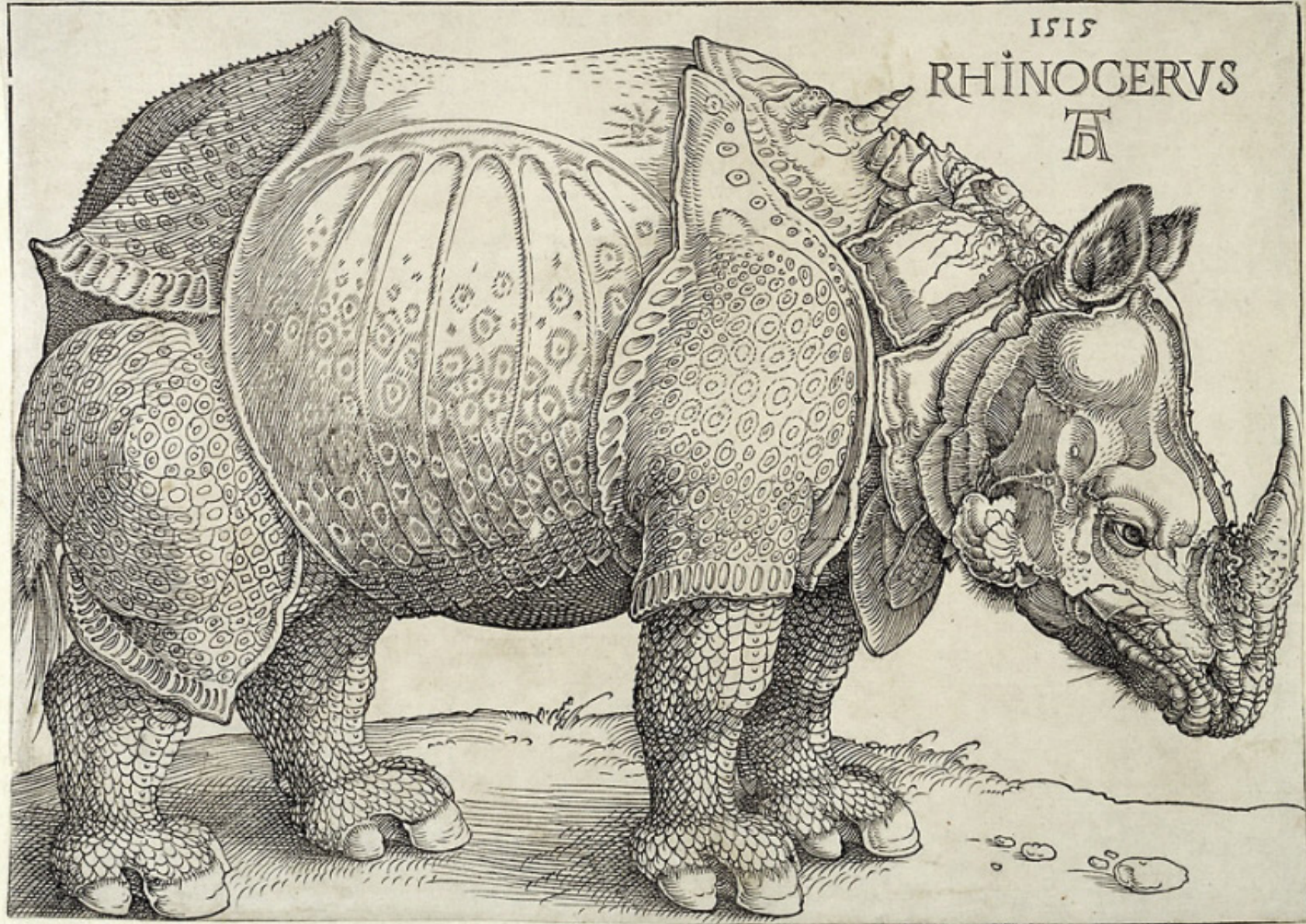

Nach Christus Geburt. 1513. Jar. 2di. 1. May. Hat man dem grosmechtigen König von Portugall Emannell gen Lysabona pracht auf India/ ein sollich lebendig Thier. Das nennen sie Rhinocerus. Das ist hie mit aller seiner gestalt Abcondertset. Es hat ein farb wie ein gespäckelte Schildkrot. Vnd ist vñ dicken Schalen vberlegt fast fest. Vnd ist in der gröf als der Sclfandte Aber nydertrechter von paynen/ vnd fast wehafftig. Es hat ein scharff starck Horn vorn auff der nase/ Das begynde es albeg zu weizen wo es bey staynen ist. Das drossig Thier ist des Sclfs fang tode feynde. Der Sclffandte fürcht es fast vñel/ dann wo es In ankumbe/ so laufft In das Thier mit dem kopff zwischen dyc sorden payn/ vnd reyst den Sclffandte vñden am pauch auff vñ erwürgt In/ des mag er sich nit erweim. Dann das Thier ist also gewapent/ das In der Sclffandte nichts kan thun. Sie sagen auch das der Rhinocerus Schnell/ Straydig vnd Listig sey.

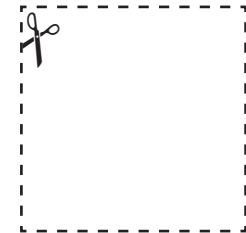
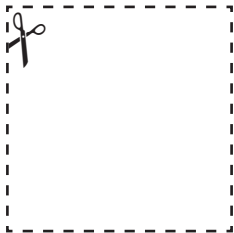
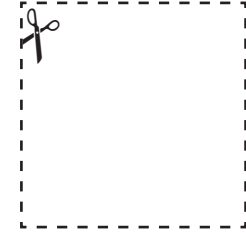

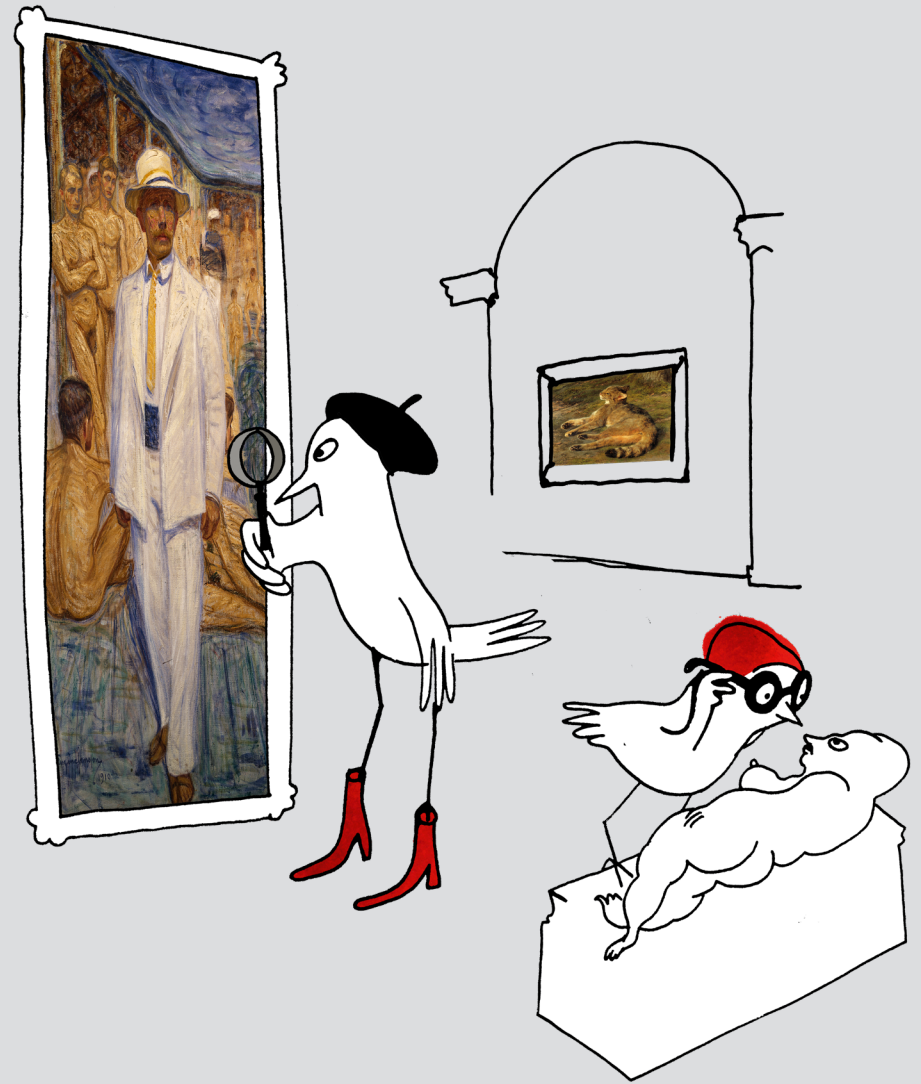

Syn och seende

Oculus

Ögonen och synsinnet är otroligt bra på att berätta för oss om vår verklighet och om det vi ser runt omkring oss. Synen kan också luras och förvillas, men den kan även utmanas och tränas. Synen är ett bra redskap och en bra metod för lärande genom observation.

Genom att noga observera en bild eller ett föremål och se vad den berättar, får vi många svar men också frågor som kan utforskas vidare och som kan lära oss mer. I Pippi på konst finns det mängder av konstverk att titta på och reflektera över.

Här i kapitlet *Oculus* finns det förslag på hur man kan utmana ögat och titta på konst på olika sätt. Det finns också fler exempel på kluriga lura-ögat-bilder gjorda av Giuseppe Arcimboldo att bli inspirerade av, och några *Oculus*-fix att göra i klassrummet.

Fyra sätt att se på ... *Blomsterstilleben med fruktkorg och ostron*

Här kommer tips på fyra olika sätt att titta på målningen *Blomsterstilleben med fruktskål och ostron*, som ni hittar på sidan 40 i boken. Naturligtvis kan dessa fyra sätt även användas på andra konstverk i boken.

Välj ett eller flera av sätten att se på bilden innan ni går vidare och läser texten *In i minsta detalj* på sidan 41. Bilden kommer att berätta massor för er! När ni sedan läser vidare i Pippi på konst kommer alla att vara välbekanta med just den här målningen. Kanske kommer det att finnas ännu mer tankar, frågor och funderingar som kommer upp när ni tittar på bilden igen? Dessa frågor kan du som lärare skriva ner och spara för att sedan undersöka vidare tillsammans med eleverna.

1. Titta låååångsamt!

Pröva att bromsa in, stanna upp och titta på ett konstverk riktigt långsamt tillsammans. Att se riktigt långsamt och ge sig själv tid att hinna göra sina egna upptäckter brukar kallas för *Slow Looking*. Att berätta för varandra vad vi har sett och upptäckt är roligt och vidgar vår blick ännu mer. Ju längre man tittar, desto mer ser man. Ju fler ögon som ser, desto mer ser vi tillsammans!

Förbered innan

→ Plocka fram bilden i PowerPoint så att ni kan se den stort på skärm i klassrummet.

Gör så här

1. Hitta en bra tid på dagen så att det finns ork och tid, både för tittandet och konstpratet. Skapa en lugn stund, sätt er bekvämt så att alla ser bilden ordentligt. Berätta vad ni ska göra och hur det kommer att gå till. Bestäm hur länge ni ska titta, exempelvis 3–5 minuter, och ställ in tiden på din telefon eller känn av i gruppen under tittandet hur länge eleverna orkar titta – det brukar märkas när det börjar pirra i armar och ben.
2. Okej, nu testar vi. Börja med att alldeles tysta titta på bilden tillsammans. Låt blicken vandra fritt. Ge några förslag på hur ni kan titta: börja att titta på hela bilden, upptäck detaljer, färger, former eller

linjer, upptäck vad som är långt fram eller långt bak i bilden o.s.v.

3. När ni har tittat var och en för sig är det dags att berätta för varandra vad ni har sett och upptäckt. Vad såg du i bilden? Låt eleverna turas om med att berätta.
4. Fortsätt att titta tillsammans och diskutera.

Förslag på frågor

- Hur känns bilden, tycker du? Lugn, läskig eller kanske något annat?
- Hur tror du att den här bilden skulle lukta om vi kunde känna dofterna?
- Berättar bilden om en plats eller en tid? Vad fick dig att se det?
- Upplever du att bilden känns stilla eller rörlig?
- Hur är den gjord, tror du?
- Är det något du undrar över när du ser bilden?
- Kanske dyker det upp frågor som du som lärare inte har svar på. Perfekt! Ta reda på och utforska frågorna tillsammans.

Tips! Fler bilder i boken som passar bra till den här övningen:

Nyfiken av Alfred Stevens, sid 14

Himmelsglob av Edward Hald, sid 58

Amor triumferande bland... av Thomas Willeboirts, sid 98

Friluftsmålaren av Carl Larsson, sid 112–113

2. 30-sekunders konstkontroll

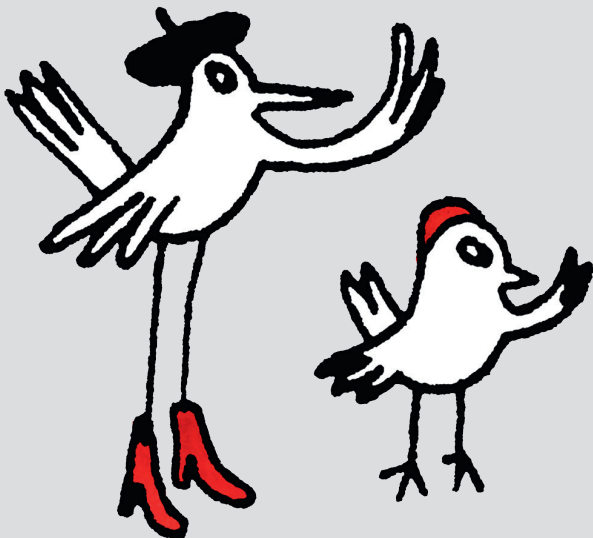
Den här övningen passar bra om det inte finns så mycket tid, eller om det råkar bli lite tid över i klassrummet. Vad hinner man se på kort tid? Nu gäller det att skärpa blicken!

Förbered innan

→ Skriv ut bilden så att eleverna kan titta på den två och två, eller visa bilden på skärm i klassrummet.

Gör så här

1. Titta på bilden i 30 sekunder.
2. Vänd på bilden eller släck ner skärmen.
3. Diskutera bilden tillsammans.

Förslag på frågor

- Vad såg du i bilden?
- Var fastnade din blick först?
- Vilka detaljer upptäckte du?

4. Titta på bilden igen.

Kanske upptäcker ni något mer?

Det är ingen tävling att komma ihåg allt, mycket eller rätt i bilden. Troligen är det olika saker som fastnar i minnet för olika personer. Det är spännande att lyssna på varandra – kanske har ni tillsammans sett mycket av bilden, trots kort tid.

Tips! Ni kan självklart utmana blicken ännu mer och korta ner tiden, till exempel till 15 eller 10 sekunder!

3. Detalj-pusslet

Ett sätt att se är genom att först utforska bara en liten del av en bild innan man ser hela. Att fokusera på detaljer i små portioner och sedan se och skapa en helhet tillsammans är en rolig utmaning för ögat.

Förbered innan

- Dela in klassen i ett antal grupper med 4–8 elever i varje grupp. Skriv ut en bild per grupp.
- Klipp sedan varje bild i lika många bitar som det finns personer i gruppen. Se till att det finns någon detalj eller något specifikt att se i varje del.
- Lägg delarna i ett kuvert. Förbered ett kuvert till varje grupp.

Gör så här

1. Dela in eleverna i grupper och dela ut ett kuvert med de klippta bitarna till varje grupp.
2. Alla i gruppen får sin pusselbit ur kuvertet. Börja med att alla får titta noga på sin bit en liten stund. Be sedan eleverna berätta och beskriva för varandra vad de ser i sin bit.
3. Efter att alla har beskrivit vad de ser i sin del är det dags att försöka pussla ihop bilden. Är det många delar och svårt att pussla ihop? Ha gärna hela konstbilden till hands så att det går att se hur helheten ser ut.

4. Avsluta med att se på hela bilden tillsammans och upptäcka varandras iakttagelser och ”detaljspaningar”.

Tips! Den här övningen passar bäst för bilder där det finns många detaljer. Det finns fler bilder i boken som också fungerar bra att dela upp i mindre delar, till exempel:

Offer till Venus av Paul Rubens, sidan 94

Amor triumferande bland... av Thomas Willeboirts, sidan 98

4. Hoppa rätt in i bilden!

Tänk om vi kunde hoppa rakt in i en bild! Den här övningen är ett fantasiexperiment som verkligen får oss att titta på ett konstverk. Med hjälp av fantasin kan man "gå in i" bilden och bli medskapare för en stund.

Förbered innan

→ Plocka fram bilden i PowerPoint så att ni kan se den stort på skärm i klassrummet.

Gör så här

1. Utmana eleverna på ett fantasiexperiment – tänk om vi kunde göra det där som alla vet inte går, utom i fantasin förstås! Hoppa rakt in i en målning! Vad skulle hända då?
2. Berätta vad ni ska göra och hur det ska gå till: att ni ska titta på en bild tillsammans och att ni ska försöka hoppa rakt in i bilden, alldeles tysta, med hjälp av fantasin! Ni kommer att vara en stund därinne i målningen och du kommer att säga till när det är dags att "hoppa ut" igen.

Förslag på frågor

- Var kommer du att landa någonstans inne i bilden?
- Vad ser du?
- Vad gör du därinne?
- Vad händer?

3. Ett, två, tre. Nu hoppar vi in!

4. Efter en liten stund är det dags att hoppa tillbaka till verkligheten.

Förslag på frågor

- Vad hände därinne i bilden?
- Hur kändes det? Var det varmt eller kallt?
- Vilka slags ljud hörde du?
- Kände du några lukter? Vilka?
- Var du ensam eller träffade du någon? Berätta!

Den här övningen är ett roligt sätt att utforska en bild där vad som helst kan hända för en kort stund! Vår fantasi är oslagbar!

Fruit faces och kycklingnäsor!

På sidorna 38–39 i boken finns texten *Dags för ögongympa!* och en bild av målningen *Kocken* av Giuseppe Arcimboldo. Den målningen kan ses från två olika håll.

Om ni blir nyfikna på att titta på fler kluriga bilder gjorda av Arcimboldo finns det några till i Nationalmuseums samlingar (finns i PowerPoint): fyra porträtt som speglar de fyra olika årstiderna, ett porträtt som brukar kallas *Juristen* och en målning som vid första ögonkastet liknar en häst. Dessa målningar är spännande att titta på och samtala om.

Vem är du? Vem är jag?

Titta lite närmare på Arcimboldos porträtt *Juristen*. Utgå ifrån målningen för samtal kring identitet och frågor som: Vem är jag? Vad gillar jag att göra? Vad tycker jag om?

Ibland kan föremål, kläder eller en miljö i ett porträtt berätta något om den som är avbildad. I det här porträttet är hela kroppen uppbyggd av olika saker. Berättar det något om personen i målningen? I så fall vad? Ibland, när vi försöker klura ut en bild, kan vi också få hjälp av titeln.

1. Börja med att titta på bilden och diskutera i klassrummet.

Förslag på frågor

- Vem kan det här vara?
 - Vad består personens kropp och ansikte av?
 - Kan de olika sakerna i bilden berätta något om den avbildade? I så fall vad?
2. Fundera sedan vidare på hur era porträtt skulle kunna se ut om hela kroppen och huvudet bestod av saker som berättar vilka ni är, vad ni gillar att göra, vad ni tycker om o.s.v. Hur skulle till exempel ett självporträtt bestående av fotbollar, böcker eller tacos se ut?
 3. Berätta för varandra vad era självporträtt skulle bestå av och varför.
 4. Blir ni riktigt inspirerade? Teckna eller måla era självporträtt inspirerade av Arcimboldo!

Rygg mot rygg – teckna

Den här övningen handlar både om seendet och observation, men också kommunikation: om att kunna beskriva och ge instruktioner. Den handlar också om att lyssna och samtidigt låta handen teckna det den får beskrivet för sig.

Förbered innan

- Skriv ut bilder på olika konstverk ur boken (finns i PowerPoint).
- Siktrutor. Det finns att skriva ut och klippa till.
- Papper och pennor samt ritunderlag.

Gör så här

1. Dela in klassen i grupper om två personer. Den ena får rollen som *betraktaren* och den andra som *tecknaren*. Varje par sätter sig rygg mot rygg. *Betraktaren* ser en bild som är uppsatt på väggen och *tecknaren* sitter med ryggen mot kompisens och har papper och penna redo.
2. *Betraktaren* tittar på bilden genom en siktruta och väljer på så sätt en liten del av bilden. *Betraktaren* beskriver vad den ser i sin ruta för *tecknaren*, som i sin tur ritar enligt instruktionerna på sitt papper.

3. När *betraktaren* har beskrivit det den ser i sin siktruta och *tecknaren* har tecknat ner allt, är det roligt att tillsammans se på teckningen och se om det finns likheter eller skillnader mellan den och det som syntes i siktrutan.
4. Dags att byta roller och bild att titta på!

Skärp blicken – hur smått kan det vara?

På Nationalmuseum finns konst och föremål som är väldigt stora – det finns tavlor stora som filmdukar och skulpturer som väger flera tusen kilo! Det finns också massor av konst som är så minimal att den nästan inte syns.

I boken på sidorna 44–45 finns en bild av en ring och texten *Titta, titta noga!* Innan ni läser den texten kan det vara roligt att titta på ringen i dess naturliga storlek. Här gäller det att spanna blicken och titta noga! Bilden på ringen finns att skriva ut och klippa till små bilder till varje elev. Se mall.

Förbered innan

- Mini-bilder på ringen i naturlig storlek. Skriv ut och klipp till så att varje elev får varsin bild.
- Ha bilden av ringen redo i PowerPoint för att kunna visa den på skärmen i klassrummet. Det är spännande att se samma föremål som jätteliten och som väldigt stor. Då kan man jämföra storlek och skala.

Gör så här

1. Dela ut en mini-bild av ringen till var och en.
2. Vad ser du i bilden? Ge eleverna lite tid att titta på bilden och samtala sedan om det ni ser.
3. Avsluta med att tillsammans titta på bilden från boken eller på skärmen och läsa texten *Titta, titta noga!* Kanske dyker det upp frågor och funderingar som ni kan utforska vidare!

Bildmaterial + mallar

1. *Blomsterstilleben med fruktskål och ostron*, olja på duk, Jan Davidsz. de Heem, 1665–1672
2. *Kocken*, olja på trä, Giuseppe Arcimboldo
3. *Möjligen Ulrich Zasius (1461–1536), humanist, rättslörd, målningen betecknas vanligen Juristen*, olja på duk, Giuseppe Arcimboldo, 1566
4. *De fyra årstiderna: "Primavera Estate"*, etsning på papper, Giuseppe Arcimboldo
5. *De fyra årstiderna: "Autunno Inverno"*, etsning på papper, Giuseppe Arcimboldo
6. *Den trojanska hästen*, olja på duk, Giuseppe Arcimboldo
7. *Ring*, guld, silver, diamanter, elfenben och emalj, Johan von Bilang, 1762

PRIMAVERA

ES T A T E

AUTUNNO

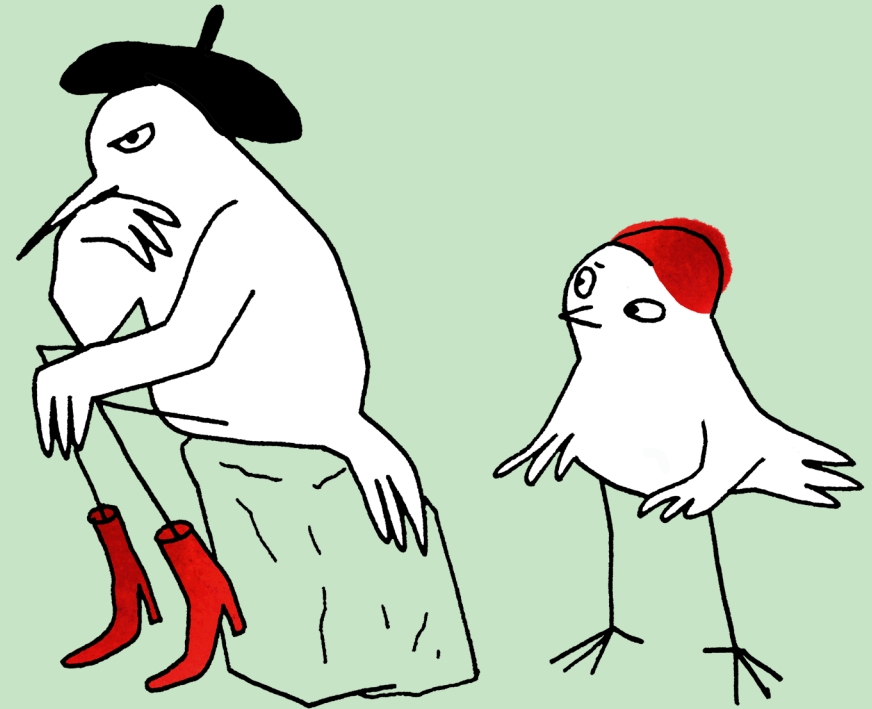

INVERNO

Tänkande och
reflektion

Intellectus

Våra hjärnor arbetar hela tiden. De får våra kroppar att fungera och tankar, idéer och drömmar att formas.

I konst, i vetenskap och i vardagen är en av de bästa sakerna att ha till hands en penna och ett papper. Det är ett av de äldsta och enklaste verktygen som finns att tänka med.

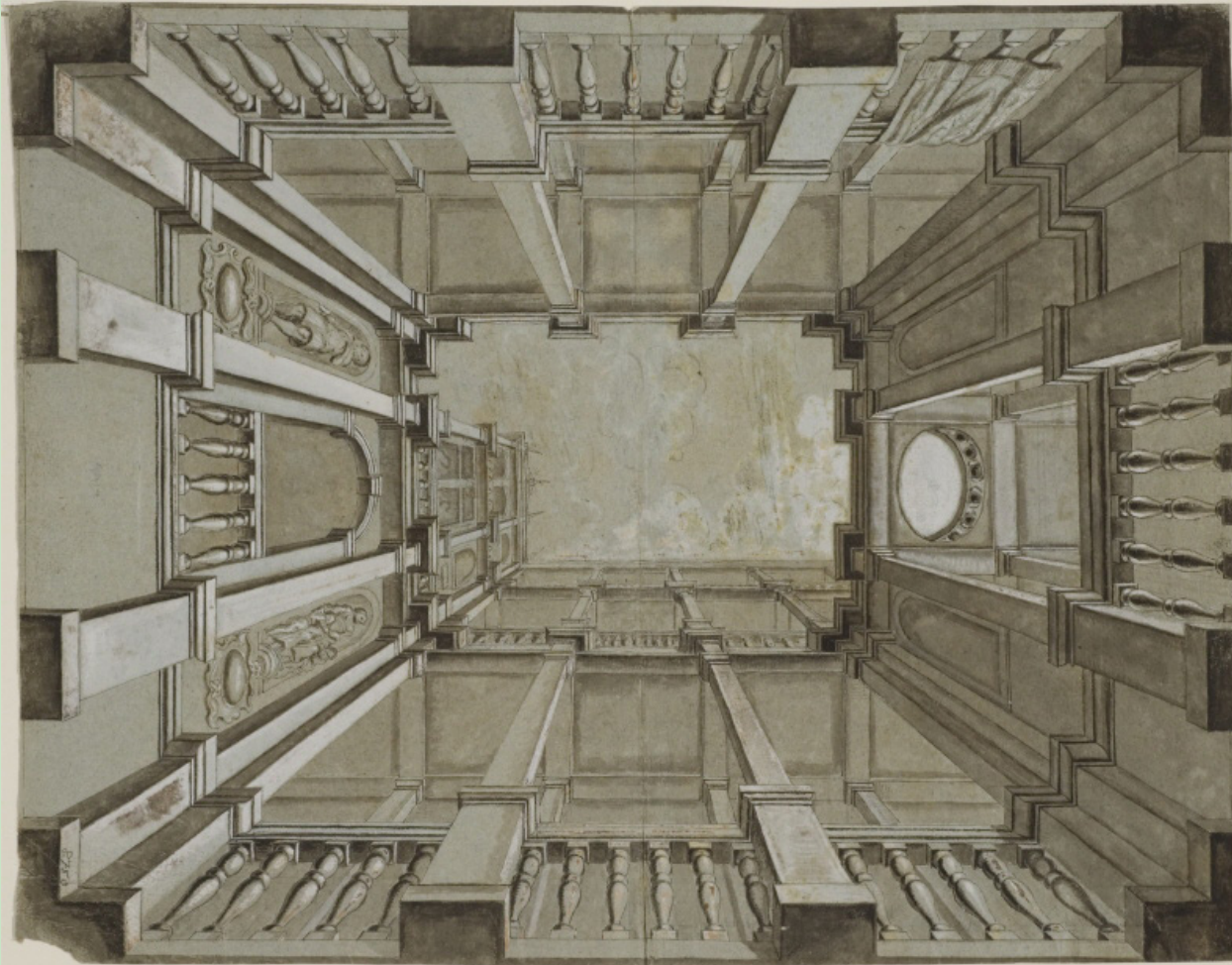
Ibland kan det bli teckningar, ord eller symboler, ibland klotter eller siffror. Med hjälp av linjer och spår gör vi våra tankar synliga och en bonus är att vi på det sättet också kan visa dem för andra. Det gör det enklare att tänka tillsammans.

Hjärnan är, precis som vi, lite bekväm och försöker göra saker den redan kan och på samma sätt som den alltid brukar. Därför är det superbra att utmana sig själv och sin hjärna med roliga klurigheter. Att öva hjärnan gör världen mer spännande.

Här har vi samlat några förslag på hur ni kan utmana hjärnan.

Kan man göra konst med linjal?

Bildkonst kan ses som en plats för fantasin och det handtecknande. Men konst kan också vara matematik och det noga uträknande. Med några exempel från boken kan ni spana efter logik, linjer och matte i konsten och i naturen.

Centralperspektivet – ett 600 år gammalt lura ögat-trick

Titta närmare på skissen till takmålningen på sidan 54.

Den är gjord med ett gammalt bild-trick som är rätt så fantastiskt. Hur har konstnären gjort för att få det att kännas som att det är långt upp till molnen i bilden?

Det här tricket, som får ett alldeles platt papper att kännas som en tredimensionell värld, kallas för *centralperspektiv* och sägs ha uppfunnits av den italienske arkitekten Filippo Brunelleschi på 1400-talet. I dag använder vi detta trick överallt, i allt från grafik i datorspel till teckningslektioner.

I grunden handlar det om hur våra ögon fungerar och hur vi upplever världen omkring oss. Det som finns nära vårt öga ser större ut än det som finns långt borta. Linjer som går parallellt bredvid varandra ser ut att gå ihop i en punkt vid horisonten långt borta. När vi ser och rör oss i den verkliga världen är allt det självklart. Vi upplever djup och avstånd, men när vi vill översätta det till ett platt papper kan det bli lite klurigare. Det är då centralperspektivet kommer in och hjälper till.

Med exempel ur boken kan ni undersöka det här gamla lura ögat-tricket.

Upptäck bilden – gå på linjespaning

Bilden av taket är en bra start för att undersöka det magiska med centralperspektivet. Titta tillsammans och leta efter linjer.

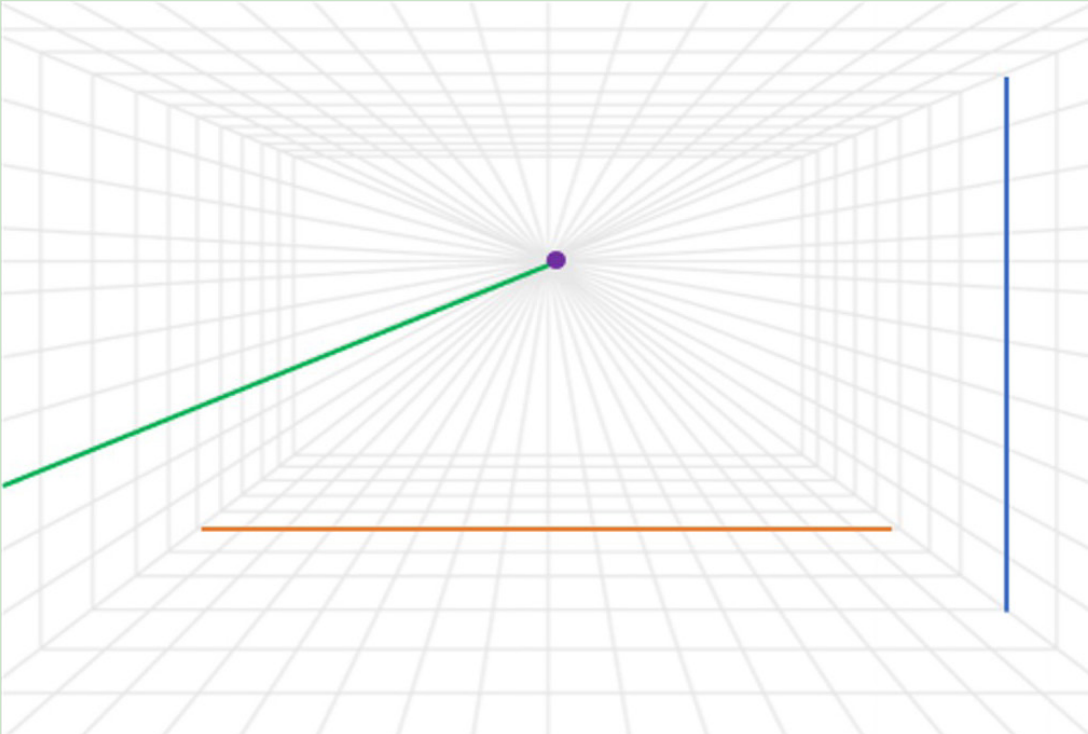
Förslag på frågor

- Vilka olika sorters linjer hittar ni i bilden?
- Finns det andra än raka linjer?
- Finns det några linjer som ser ut att vara gjorda med linjal?

De viktigaste verktygen – tre linjer och en punkt

Utforska vidare med hjälp av en teckning som liknar takmålningen i boken hur centralperspektivet är uppbyggd. Teckningen är fylld med en massa linjer. Här kan ni undersöka centralperspektivets tre viktigaste verktyg – de tre olika sorters linjer som finns och den ofta osynliga men ändå så viktiga centralpunkten.

I en bild med centralperspektiv finns det tre olika linjer som bygger upp bildens grundform: de liggande, horisontella linjer, de stående, vertikala linjer och de lutande linjer som skapar känslan av djup i bilden, perspektivlinjer. Alla lutande linjer i en bild med centralperspektiv går samman i en punkt. Den punkten kallas för centralpunkt eller flyktpunkt.

Upptäck med linjal

Utgå ifrån skissen till takmålningen och undersök tillsammans hur en bild med centralperspektiv är uppbyggd. Skriv ut bilden eller projicera den på ett vitt papper på väggen eller på en whiteboard. Kan ni hitta centralperspektivets tre olika linjer i bilden? Och centralpunkten, var finns den?

Förbered innan

- Bild på takmålningen (finns att skriva ut) eller projicera på vägg
- Linjaler
- Färgpennor i fyra olika färger

Gör så här

1. Börja med att leta efter alla horisontella, liggande linjer ni kan hitta i bilden. Välj en färg och fyll i där ni hittar dem.
2. Gå sedan vidare med att hitta alla stående, vertikala linjer. Byt färg och fyll i de linjerna.
3. Till sist kan ni se om ni hittar några lutande perspektivlinjer. Rita in de linjerna i en tredje färg.
4. Dra de lutande linjerna så långt in i bilden tills alla perspektivlinjer korsar varandra. Där hittar ni bildens centralpunkt! Markera punkten med den fjärde färgen.

Tips! Blir ni inspirerade, gör egna bilder uppbyggda med centralperspektivet!

Leta perspektiv genom fönstret – måla med filmjolk

Hur ser det ut utanför ert klassrum – ser ni något som ni kan undersöka med perspektiv? Några byggnader med raka väggar? En väg?

Plocka bort allt från ett fönster och se om ni kan teckna av det ni ser för att fånga perspektivet, antingen genom att sätta upp genomskinlig plast och teckna på den, eller genom att måla direkt på fönstret med filmjölksfärg.

Förbered innan

- Ett fönster med utsikt
- Filmjolk, temperablocksfärg, små koppar och penslar
- Tidningspapper att skydda fönsterkarmen med
- Genomskinlig plast, exempelvis oh-plast och tillhörande tuschpennor
- Tejp

Gör så här

1. Börja med att i den ögonhöjd ni väljer måla en horisontell linje på fönstret eller på platen som är tejp på fönstret. Den linjen är sedan bra att utgå ifrån. Det hjälper att blunda med ena ögat när man försöker fånga perspektivet utanför fönstret.
2. Kika ut och se om ni hittar några horisontella-, vertikala- och perspektivlinjer och måla sedan dem på fönstret eller på platen.
3. Fundera vidare på om ni vill fortsätta leta efter fler linjer eller måla av hela utsikten utanför fönstret.

Tips! Om ni vill måla med filmjölksfärg direkt på fönstret, blanda temperafärg med filmjolk till den färg ni önskar. Färgen fastnar på fönstret, men kan sedan tvättas bort. Kom ihåg att skydda fönsterkarmen!

Drömtaket

Målningen i boken är ett förslag till en takmålning. Om ni skulle få måla taket i ert klassrum – hur skulle ni vilja att det såg ut? Fantisera och skissa värsta drömtaket!

Kanske har ert drömtak inget med perspektiv att göra, men om ni vill experimentera med djupverkan, ta hjälp av linjemallen som finns att skriva ut. Inspireras av mallen eller rita direkt på den.

Förbered innan

- Papper
- Pennor, kritor, färg, penslar
- Eventuellt en bild av takmålningen som inspiration
- Bildmall av linjeperspektiven

Gör så här

Fantisera fritt och skissa ett förslag till en takmålning.

Liten perspektivordlista

- **Perspektiv** – ordet betyder ungefär att *se igenom* och används för att berätta om hur vi ser på världen och bilder runt omkring oss. Tänk på att perspektivet eller synvinkeln alltid utgår ifrån ögonhöjd. Därför pratar vi om *grodperspektiv* om vi tittar underifrån (som en groda på marken) eller om *fågelperspektiv* om vi tittar uppifrån (som en flygande fågel).
- **Horisont** – den mest avlägsna linjen vi ser från där vi står. Det kan exempelvis vara linjen där marken eller havet möter himlen. Horisontlinjen syns allra tydligast om landskapet är platt.
- **Horisontell** – något som följer horisontens linje och är liggande.
- **Vertikal** – något som går från jorden upp mot himlen och är stående.
- **Parallell** – något som finns bredvid varandra på samma avstånd åt samma håll, exempelvis som en järnvägsräls som har två skenor bredvid varandra.
- **Tredimensionell (3D)** – något som har höjd, djup och längd eller ser ut att ha det. I den verkliga världen är allt tredimensionellt.
- **Perspektivlinjer** – alla de linjer i bilden som går till (eller från) centralpunkten eller flyktpunkten.
- **Centralpunkt eller flyktpunkt** – den punkt där perspektivlinjerna går ihop.

En snäcka fylld med matematik

Matematik och regler finns inte bara i raka linjer. Regler och siffror gömmer sig även i naturen. *Nautiluspokalen* på bilden är gjord av en snäcka som är infattad i silver. Foten, som föreställer en liten figur som bär upp snäckan, blänker som i guld. Om vi tittar närmare på själva snäckan har den kvar sin ursprungliga snirkliga form. Den liknar andra mindre snäckor som vi kan hitta i naturen i Sverige, som en vinbärssnäckas snigelhus.

I snäckornas spiralform finns det matematik. Det är nästan som hemliga koder som människor har tittat, räknat och funderat på i tusentals år. Med matematik kan vi härma naturens sätt att skapa spiraler. Det brukar kallas för en gyllene spiral eller en *Fibonacci*-spiral, som har fått namn efter den italienske matematikern som skrev om den för 800 år sedan.

Fibonaccis metod bygger på en talserie med siffror som bildas av en formel. Det finns bara en regel och den är enkel: du får fram nästa siffra i siffraden genom att addera de två tidigare siffrorna.

Rita en snäcka fylld med matematik

Börja med att skriva ner siffrorna 0 och 1 som inleder siffraden. Talserien kan bli hur lång som helst om man orkar fortsätta addera siffrorna: 0, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, 89, 144... Serien går fort från låga siffror till att ta stora hopp och bli allt större och större. Om vi tittar på snäckorna ser vi samma mönster: längst in är det täta spiraler som snabbt växer ut och blir bredare och bredare.

Att rita en snäcka med matematik kräver lite tålamod, en linjal och klurighet.

Förbered innan

- Rutat papper eller skriv ut mallen
- Linjaler och pennor

Gör så här

1. Börja med att titta på Fibonaccis talserie – ställ upp den så att det blir tydligt hur du ska räkna.

$$0 + 1 = 1$$

$$1 + 1 = 2$$

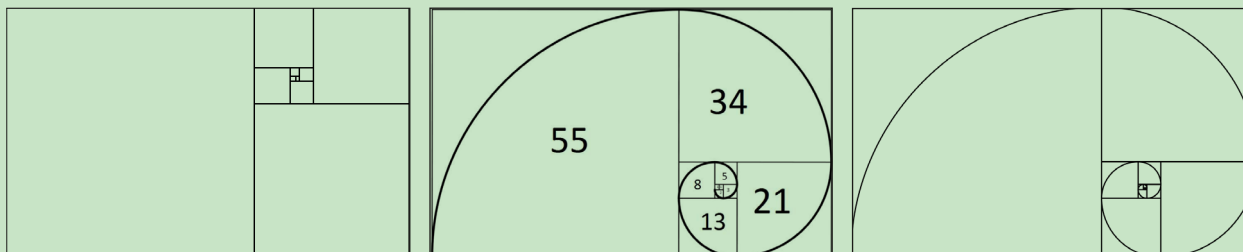
$$1 + 2 = 3$$

$$2 + 3 = 5$$

$$3 + 5 = 8$$

2. När ni ritar upp grundformen för snäckan, börja med att rita kvadrater vars sidor motsvarar talen i Fibonaccis talföljd. Se bilden nedan. Använd ett vanligt kollegieblock eller ta hjälp av den mall som finns för utskrift. Rutorna i mallen är anpassade efter 55 på höjden och 89 på längden (55 + 34). Det finns också en mall med färdigritade rutor om ni direkt vill öva på att rita en spiral.

Tips! Färglägg era mattesnäckor!

Gå på molnspaning i konsten

Ibland kommer idéer till bilder, lekar eller fantastiska uppfinningar snabbt och enkelt. Ibland är det svårt att komma på något alls. Tänker man för mycket på att man vill göra något riktigt bra är risken att man inte vågar börja med något alls. Det bästa knepet för att komma i gång och få sin hjärna att slappna av är att fantisera och inte tänka för mycket.

Ett känt tips kommer från Leonardo da Vinci, en konstnär som är känd för sina målningar och kluriga ritningar på olika uppfinningar. Han skrev ner sina tankar om att måla för ungefär 500 år sedan. Där tipsar han om att titta länge på en fläck på väggen eller något med ojämna färger och mönster i naturen. Leonardo beskriver hur de flesta av oss snart börjar se saker i fläckarna och mönstren. Kanske ser vi ett landskap med berg och hav eller ett ansikte som skrattar?

Ett annat bra tips är att ligga på rygg på marken en sommardag och samtidigt titta på molnen som sakta ändrar form och låta sin fantasi flyta med.

Vill ni öva fantasin? Gå på molnspaning i Nationalmuseums samlingar (finns i PowerPoint) och titta tillsammans på hur olika konstnärer har avbildat moln genom tiderna.

Fortsätter på nästa sida →

Förslag på frågor

- Hur är molnen gjorda? I vilket material?
- Vad tycker ni att molnen ser ut som?
- Hittar du något favoritmoln i konsten?
- Tänk om molnen skulle kunna beskriva olika känslor! Vilka olika känslor hittar ni bland molnen i konsten?

Spana på moln utomhus

Är det en bra molndag ute? Då kan ni gå ut, lägga er på rygg och spana.

Vad ser ni i molnen? Vilka sorters moln syns på himlen i dag? Fantisera och observera. Om ni spanar på moln kommer ni säkert att upptäcka att de ser olika ut olika dagar och i olika väder. I början på 1800-talet var det en engelsman, Luke Howard, som studerade moln. Han delade in moln i tre grundtyper och gav dem vackra latinska namn, som fortfarande används: *cirrus*, *cumulus* och *stratus*.

De tre huvudgrupperna är lätta att känna igen. Cirrusmoln ser ut som tunna vita slöjor och är ofta ganska högt upp på himlen. Det latinska ordet cirrus betyder hårlock eller fjun. Cumulusmoln ser ut som små eller stora vita bomullstussar. Cumulus betyder en samling eller en hög av moln ungefär. Stratusmoln ser nästan ut som dimma och är lågt liggande fluffiga molntäcken. Stratus betyder ungefär utsträckning eller ett täcke.

Göra slumpmoln

Med penna

Skapa egna fantasimoln. Rita de mest snirkliga och snurriga linjer du kan och fyll ett helt papper. Låt händerna gå, ha roligt och jobba på! Vad ser du i dina slingor och snurror? Ett lejon som ryter? Ett rymdskepp? Den här övningen är en igångsättare för fantasin och för att komma på nya saker.

Förbered innan

- Blyertspennor
- Papper, stora eller små
- Färgkriter eller flytande färg och penslar

Gör så här

1. Teckna massor och massor av linjer med en blyertspenna.
2. Fyll hela pappret så mycket som du bara kan.
3. När pappret är fyllt av streck och snurror har ni alldeles egna tecknarmoln att börja fantisera kring.

Vad får ni syn på i era fantasimoln? Kanske ser någon ett öga eller ett snyggt mönster? Förstärk det ni ser i era moln med färgpennor. Kanske blir det inspiration till en hel berättelse!

Med vattenfärg

Moln består av mikroskopiska vattendroppar som är så lätta att de svävar i luften och bildar olika fluffiga former. Med ett blött papper och vattenfärg kan ni skapa egna slumpmoln.

Förbered innan

- Kraftigt papper, såsom ett tjockare ritpapper, akvarellpapper eller växtpapper
- Svampar
- Vattenfärg eller akvarellfärg
- Penslar
- Pipetter

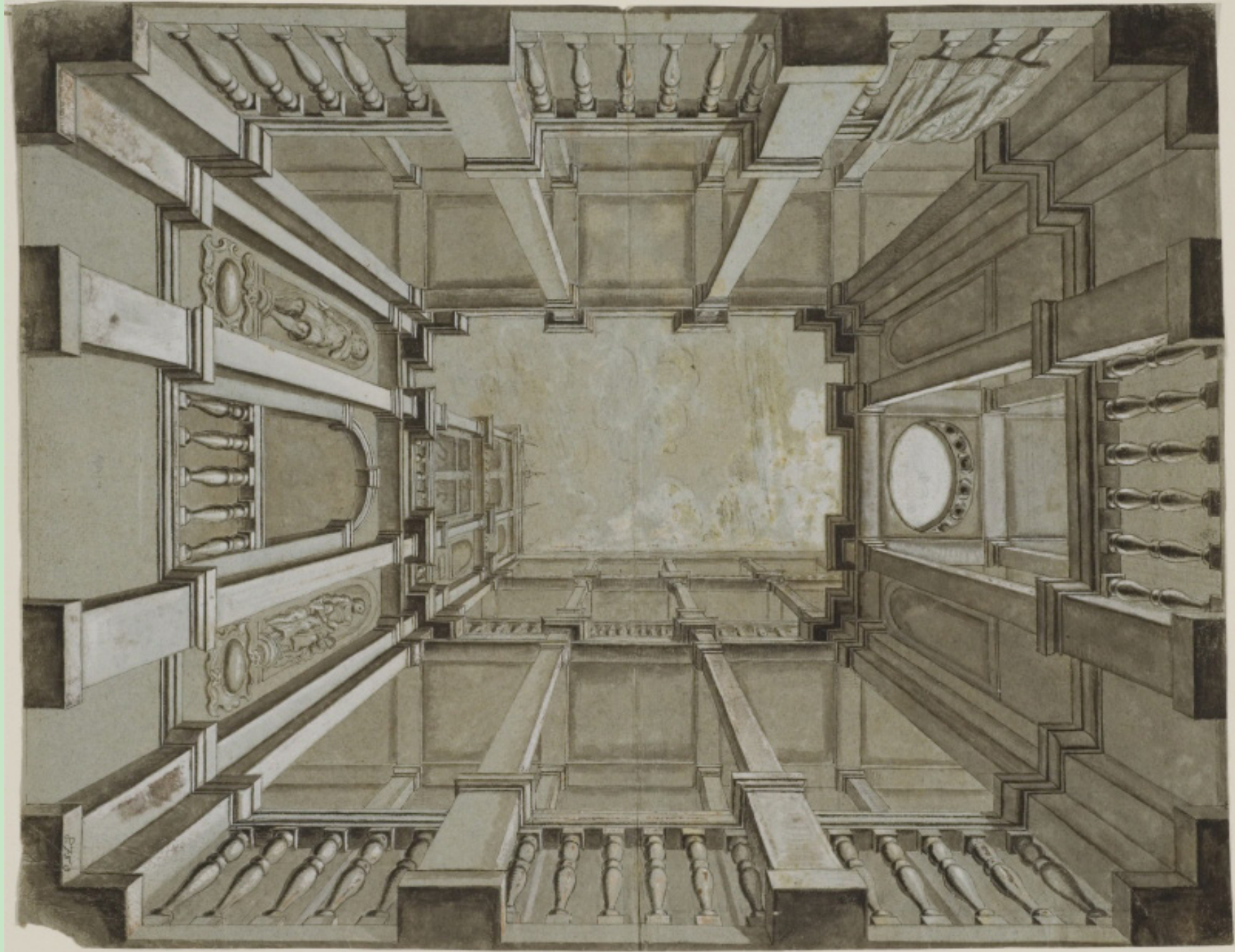
Gör så här

1. Ta ett kraftigt papper och fukta det helt med en blöt svamp.
2. Dutta eller droppa färgen med pensel, svamp eller pipetter fyllda med färg på det blöta pappret och se vad som händer.

Tips! Gör övningen till en helklassövning och droppa och dutta på ett gemensamt, stort papper. Låt torka. Klipp ut bitar och dela ut dem slumpmässigt till var och en. Fortsätt att skapa nya bilder utifrån det man ser i de utklippta bitarna.

Bildmaterial + mallar

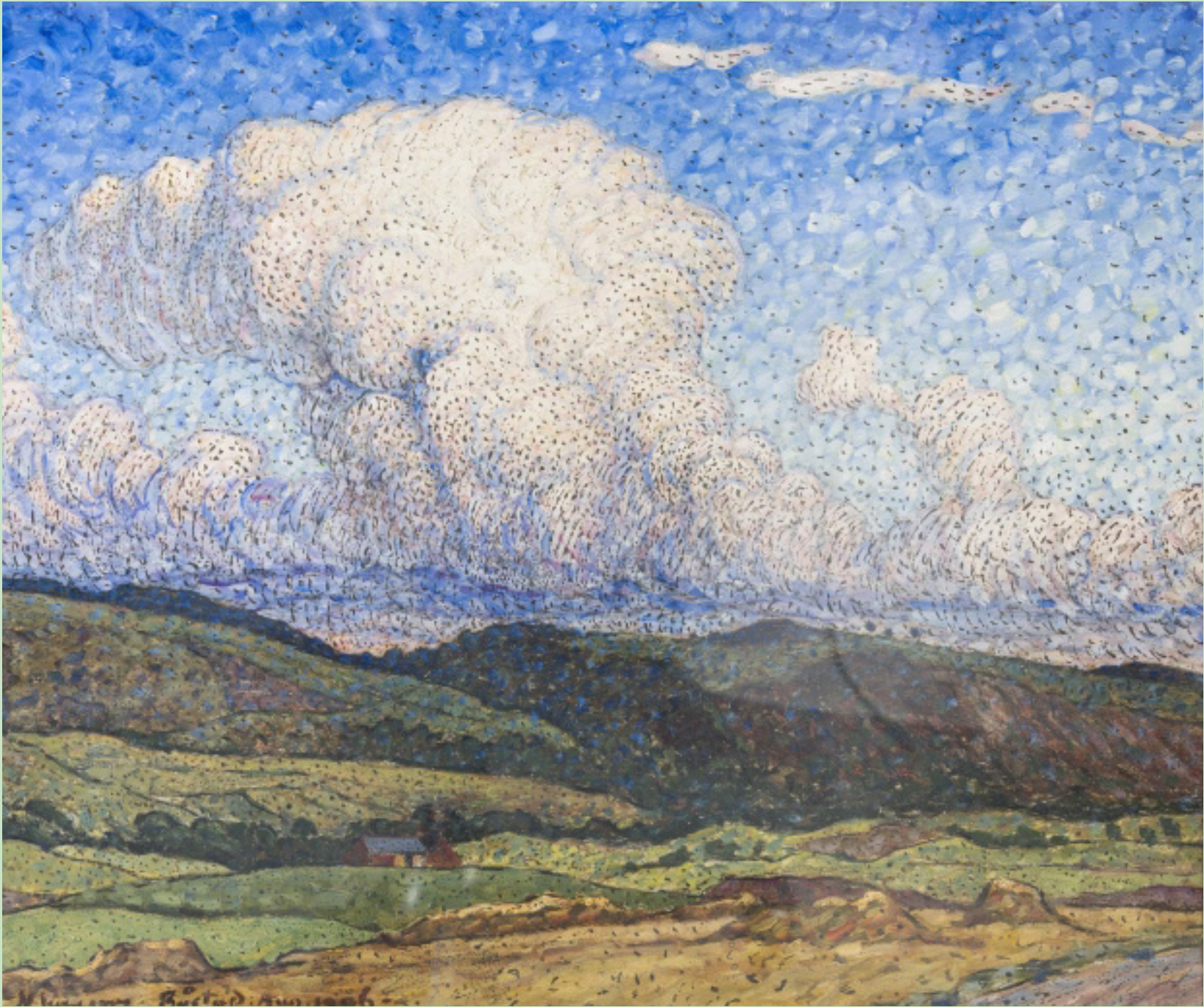
1. *Förslag till plafond; arkitektur i quadratura mot en himmel med moln*, grafit, penna och brunt bläck, laverad samt förhöjd med blyvitt, missfärgande oxideringar på blå/grått papper, andra hälften av 1600-talet
2. Nautiluspokal av silver (delvis förgylld) och en nautilussnäcka, 1600–1630
3. Vinbärssnäcka – en snäcka fylld med matematik
4. *Landskap. Från Lejre*, olja på duk, Vilhelm Hammershøi, 1905
5. *Solbelysta moln*, olja på trä, Nils Kreuger, 1906
6. Tygtryck *Moln*, bomullsbotten i klarblått med mönstertryck i vitt, Gunilla Lagerbielke och Lars Johansson, Borås Wäfveri AB, 1966
7. *Molnstudie*, olja på papper monterad på masonit, Carl Johan Fahlercrantz
8. *Tre kronor bland moln inom rokokoram i blått*, kakel, stort, flat, 1740–1770
9. *Liljor i kruka*, olja på duk, David von Cöln
10. Kramsfågel, olja på duk, Okänd
11. *Romantiskt landskap med gran*, olja på duk, Elias Martin, 1768–1780
12. *Hoga dal på Tjörn*, olja på duk, Karl Nordström, 1897
13. *Dresden i solnedgång*, olja på trä, Knud Baade, 1838

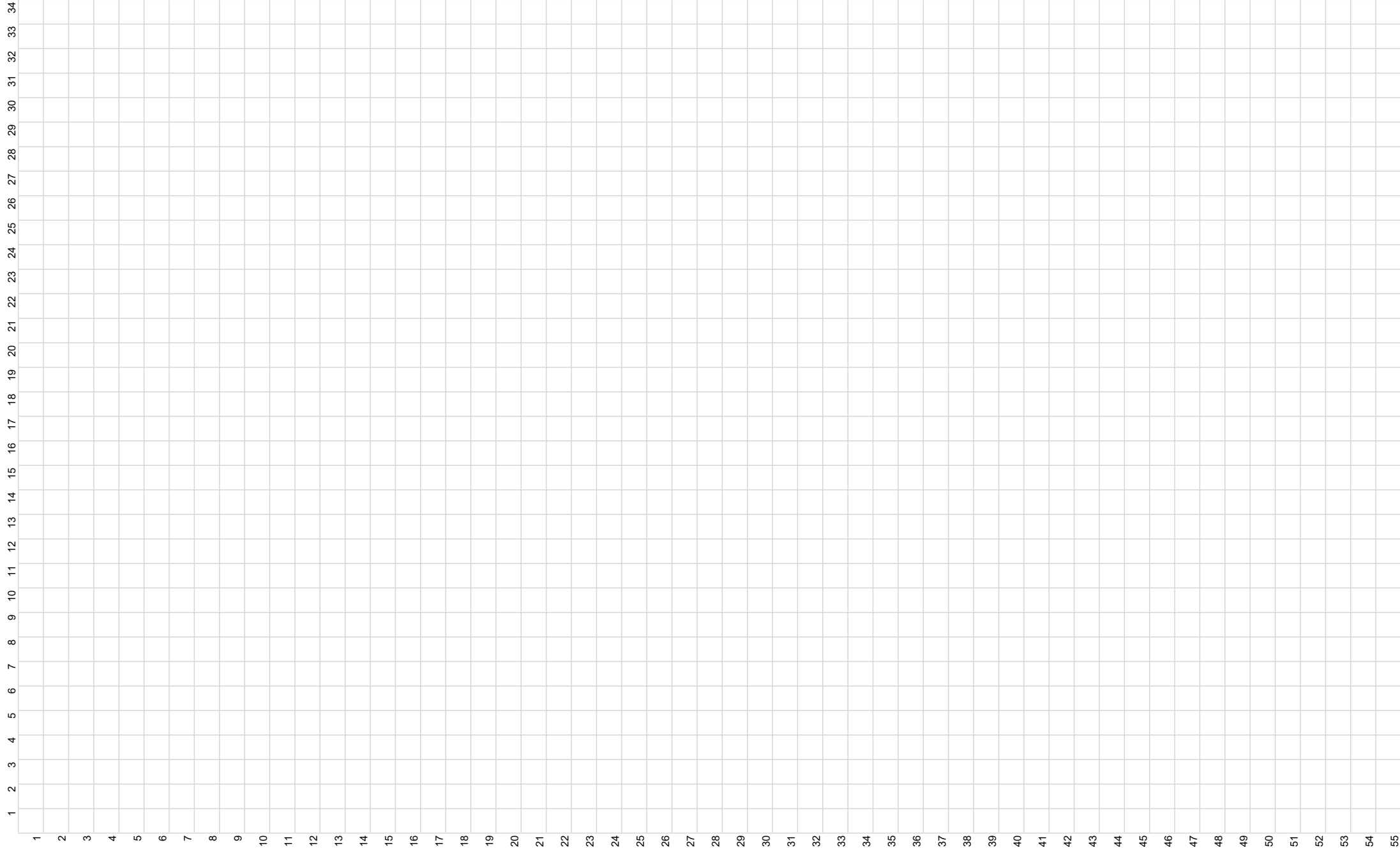

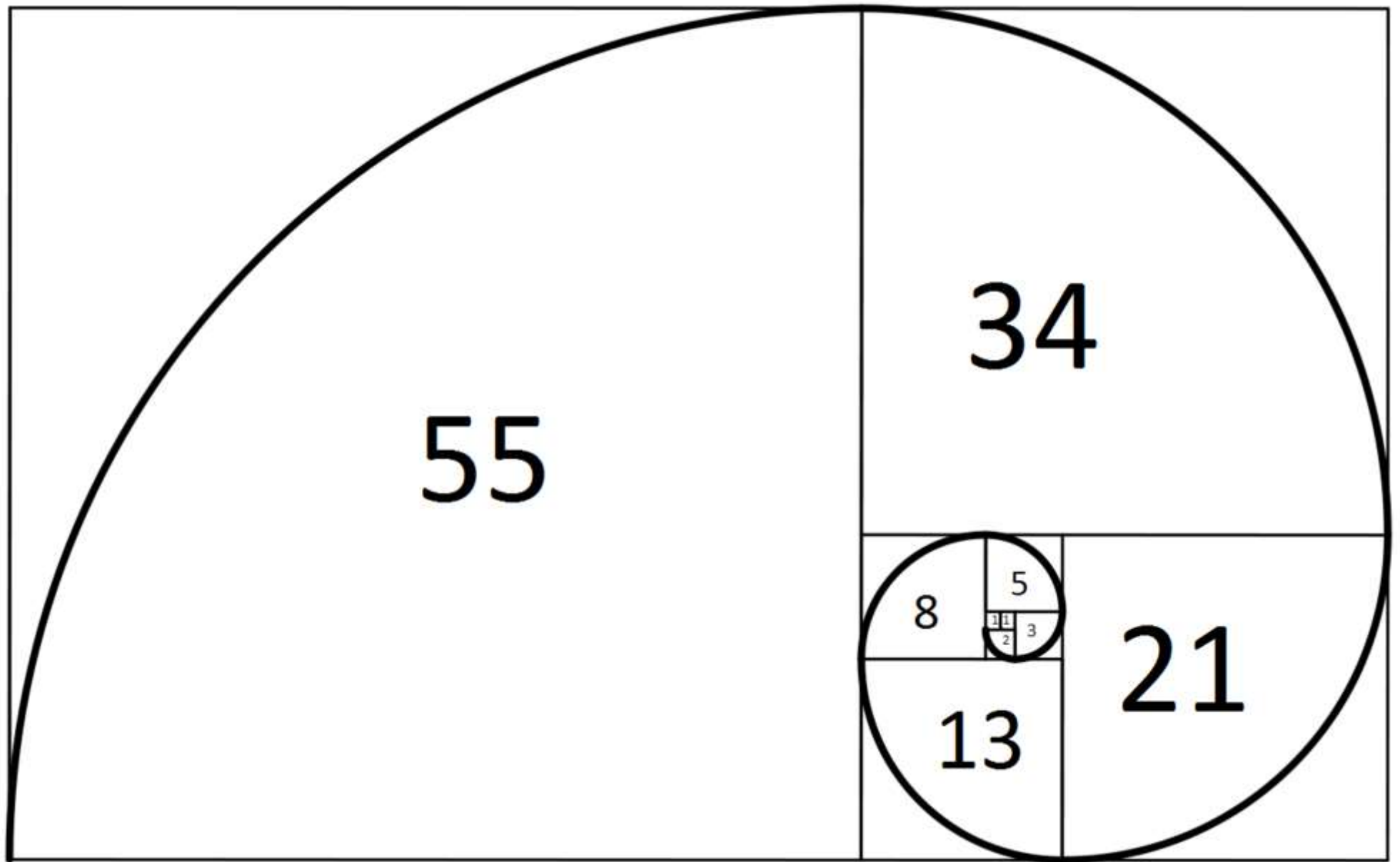

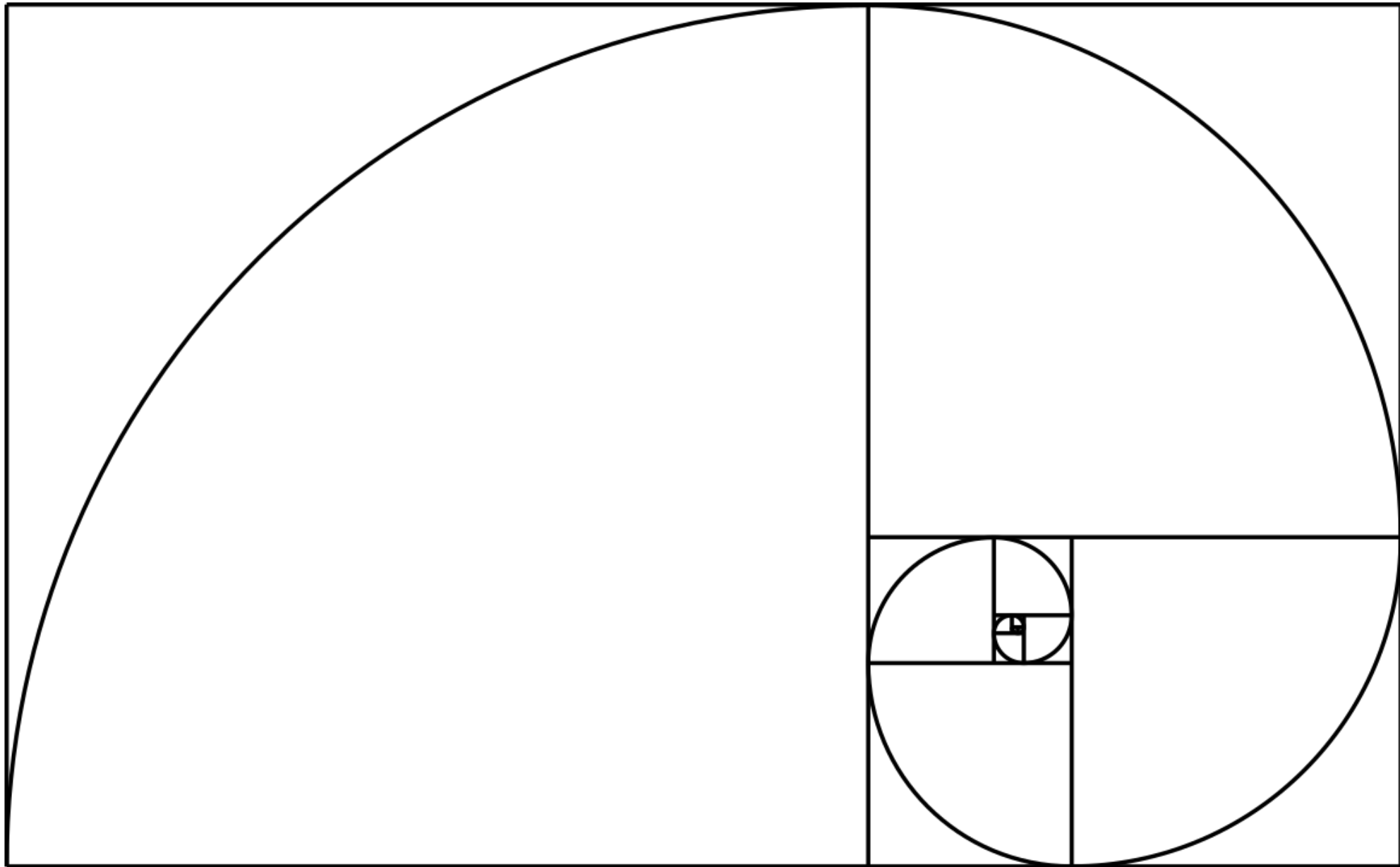

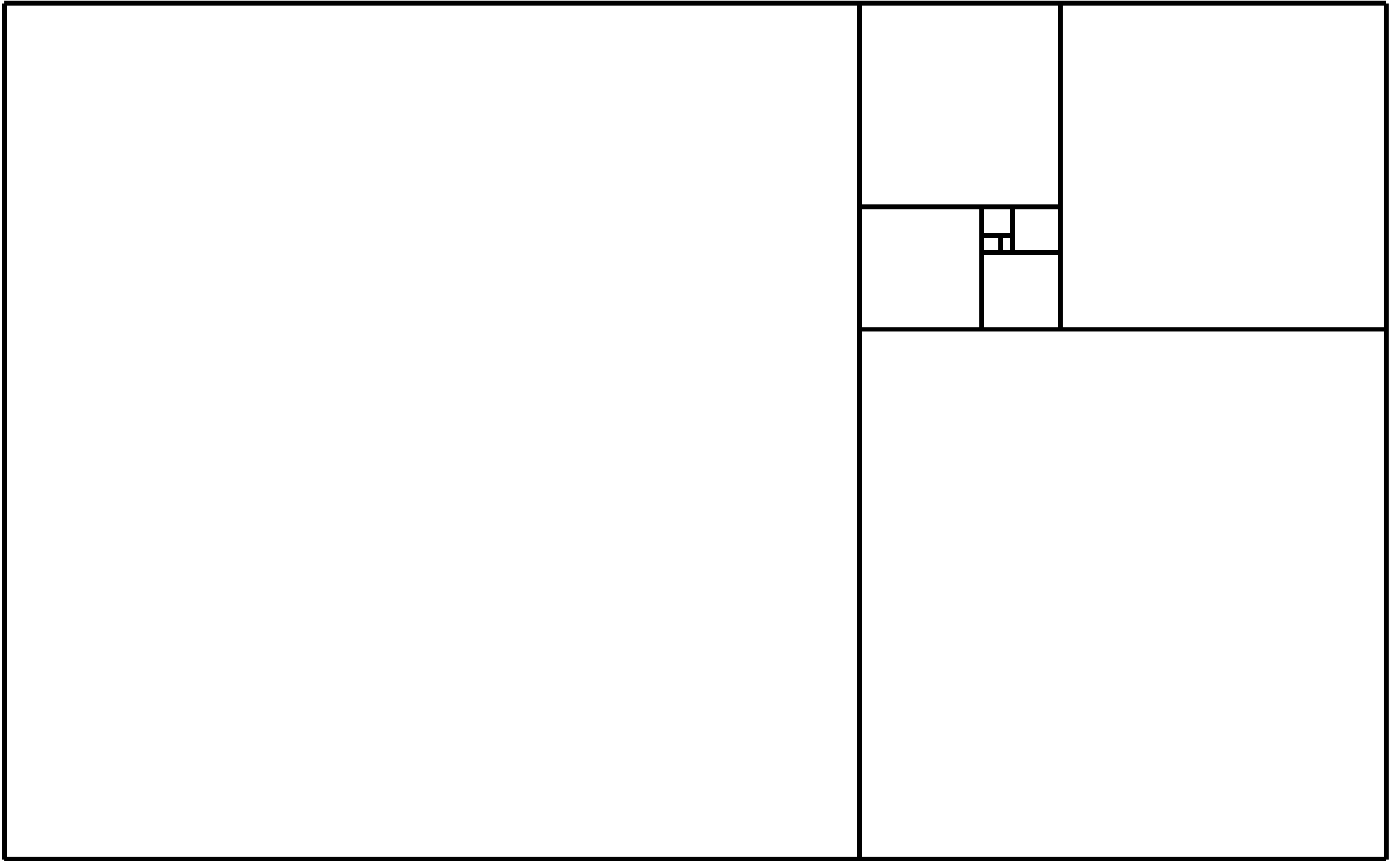

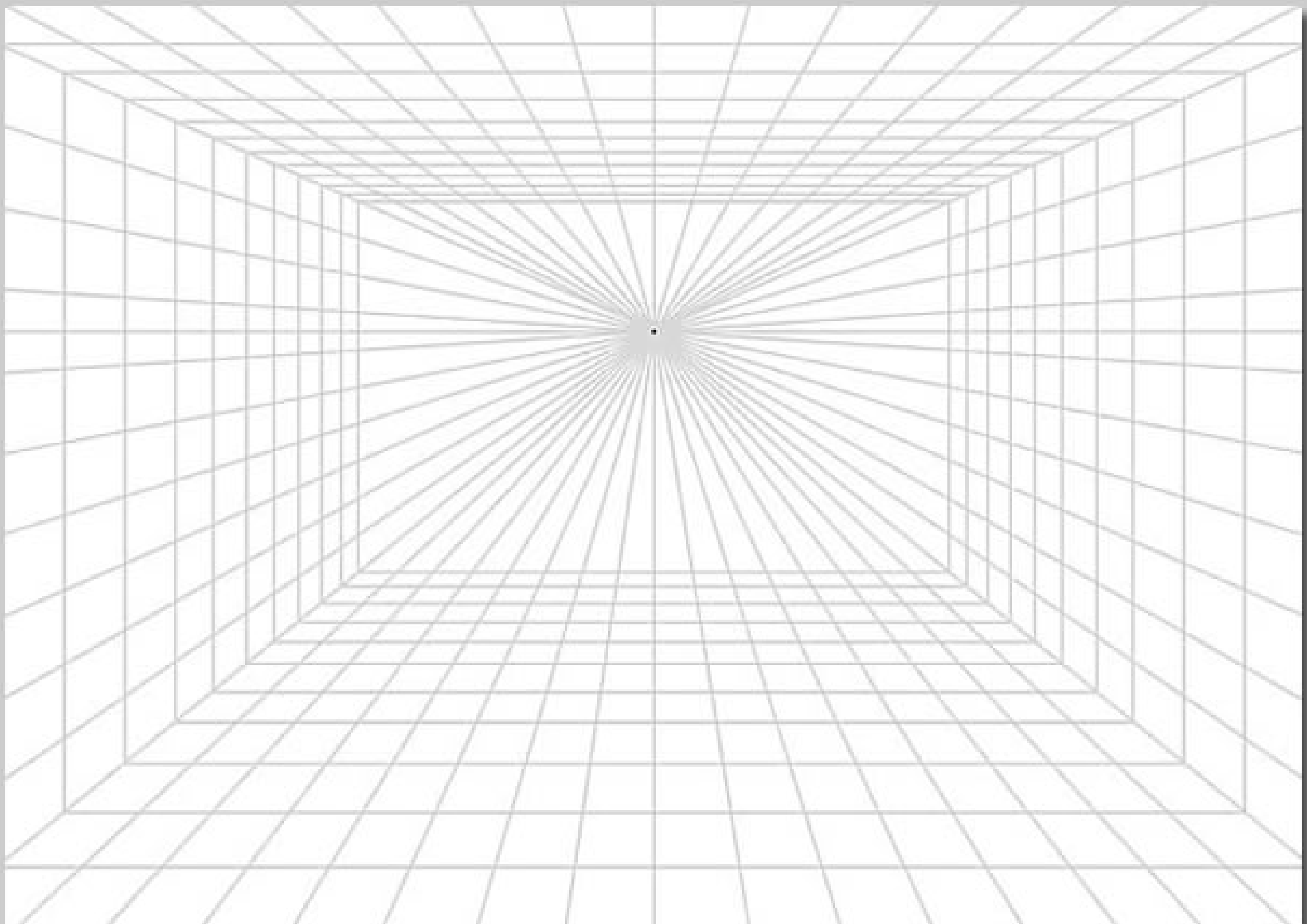

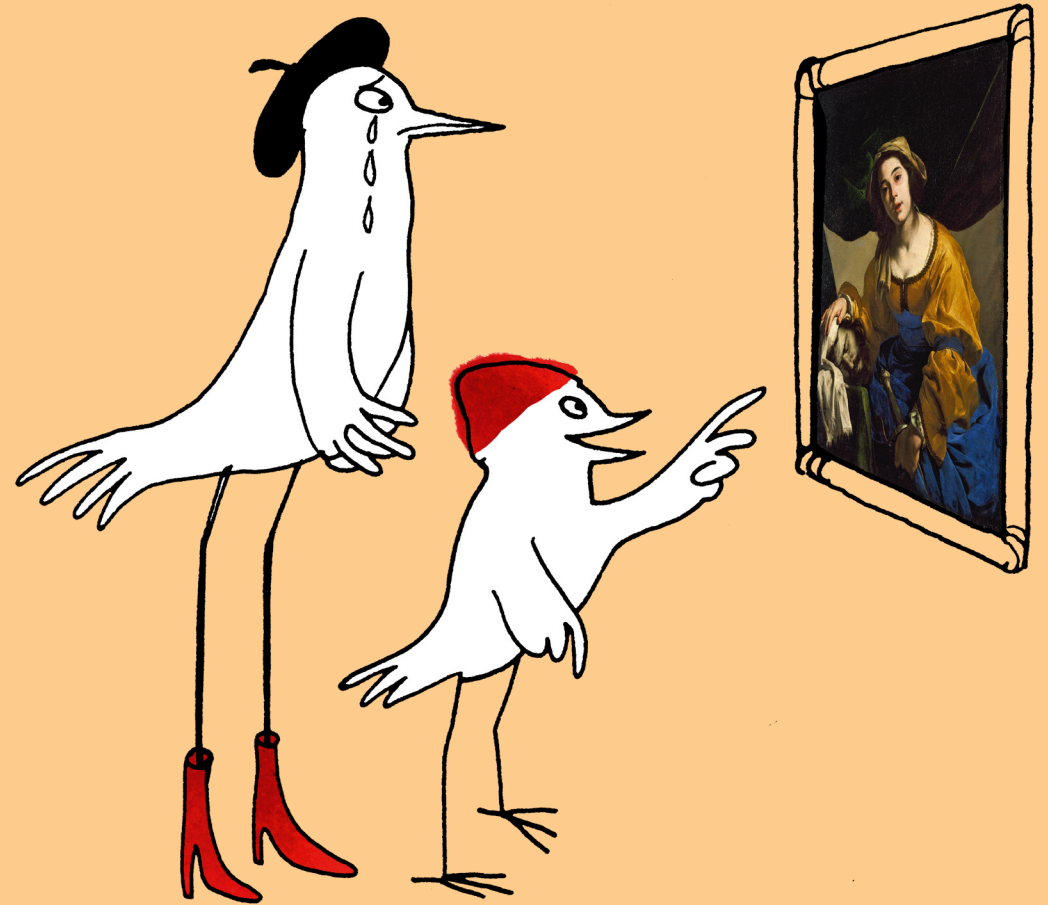

Sinnen och
känslor

Sensibus

Våra olika sinnen hjälper oss att tolka och förstå vår omvärld. Kanske är det främst seendet som vi kopplar till konsten, men synen och ögonen är långt ifrån det enda vi använder när vi upplever konst.

Det finns många sätt att upptäcka konst på och när vi använder flera av våra sinnen blir upplevelsen så mycket större. Upptäck och utforska konsten genom att dofta, känna, lyssna, balansera, smaka och genom att spänna blicken och titta riktigt noga. Det är bara fantasin som sätter gränser för hur konst kan upplevas!

Våra känslor är vårt livsviktiga signalsystem. De är som ett slags svar på det vi upplever, och de hjälper oss också att tolka hur andra känner. Konst är gjord av människor för människor och kan hjälpa oss att förstå och sätta ord på våra känslor och tankar.

Här under *Sensibus* har vi samlat konst som ni kan använda för att tillsammans prata om hur det känns att vara människa. Vi har också samlat några exempel på olika stilleben att utforska med alla sinnen. Det finns också förslag på *Sensibus*-fix, såsom *Teckna känslan!* och *Känselfeckna på ryggen*.

Vänd upp en känsla – hur känns det att vara människa?

För att förstå oss själva och andra behöver vi lära känna våra känslor. Vi behöver också kunna sätta ord på dem för att kunna uttrycka hur vi mår och vad vi känner. Känslor kan vara härliga och besvärliga! De kan bubbla som ett mysigt moln i magen eller kännas som en jobbig klump i halsen. Men varför finns känslor? Har de någon funktion egentligen? Genom konsten kan vi få syn på känslor som syns på utsidan och vi kan fundera över de känslor som kanske inte alltid syns men som känns på insidan.

På sidorna 78–79 i boken finns en uttrycksfull bild av skulpturen *La Marseillaise* och texten *Fara och färde*. Vill ni fortsätta fundera kring våra olika känslor efter att ha läst kapitlet har vi valt ut några känslobilder att titta vidare på här. Bilderna kan användas som en utgångspunkt för samtal om hur det känns inuti.

Fortsätter på nästa sida →

Förbered innan

- Skriv ut alla känslobilderna som finns i PowerPoint.

Gör så här

1. Dela in klassen i lagom stora grupper med, om möjligt, en vuxen i varje grupp. Varje grupp samlas runt ett bord där alla bilderna ligger upp- och nervända. Låt en elev vända upp en bild som gruppen sedan tillsammans tittar på. Funderar kring frågor som:
 - Vad tror du att personen på bilden känner?
 - Hur ser du det?
 - Hur känns det att vara...(känslan i bilden)?
 - Var sitter eller känns den känslan i kroppen på dig?
2. Vänd upp en ny bild och samtala vidare, eller gå vidare med övningen Teckna känslan!

Teckna känslan!

Hur känns det inuti när du är arg, glad eller sorgsen? Har en känsla en färg eller form? Pröva att låta pennan eller kritan visa hur det känns och låt färger, former och linjer fylla pappret.

Förbered innan

- Papper och färgkritor eller färgpennor.

Gör så här

1. Dela ut papper och kritor eller pennor i många olika färger.
2. Välj en känsla som ni tolkar, eller utgå ifrån känslan ni samtalade om i Vänd upp en känsla. Innan ni sätter igång att teckna – diskutera tillsammans.

Förslag på frågor

- Om den här känslan var en färg, vilken skulle det vara? Välj en färg!
- Vilken form skulle känslan ha? Mjuk och fluffig eller taggig och vild?
- Hur ska linjerna tecknas? Med små, små prickar eller med stora, böjande former? Stort eller litet?
- Hur tycker du dagens känsla ser ut?

3. Dags att börja teckna!

4. Sätt sedan upp alla känsloteckningar till ett stort känslolapptäcke på väggen.

Mer smarriga och stinkande stilleben

Konsten är full av målningar som är fyllda med mat, blommor eller annat uppställt. Det brukar kallas stilleben. Vissa stilleben är så verkligt målade att de lurar ögat och vi kan nästan se hur det luktar, smakar eller hur det känns i bilden.

Om ni blir nyfikna på att upptäcka mer konst som kittlar sinnena efter att ha tittat på *Stilleben med körsbär* i boken på sidorna 74–75 eller *Frukoststycke med pokaler* på sidorna 80–81, finns här fler smarriga, stinkande, läbbiga eller bara härligt sinnliga stilleben att titta på (finns i PowerPoint)! De kan användas som utgångspunkt för samtal kring våra olika sinnen.

Tips! Många stilleben är fyllda av hemliga meddelanden i form av symboler. Vad betyder ett äpple, en dödskalle eller en fluga i konsten egentligen? Ta hjälp av bokens symbollexikon på sidorna 104–105.

Doftande måleri

Ibland kopplar vår hjärna till exempel ihop en färg med en smak eller förknippar en siffra med en doft. Förmågan att göra sinnliga kopplingar, att blanda olika sinnen, kallas för synestesi. Tänk om alla färgerna i en målning, förutom doften av oljefärg, kunde dofta på olika sätt! Tänk dig att kliva in på ett konstmuseum fyllt med alla dessa dofter, färger och former! Härligt eller utmattande?

Testa att blanda och utmana sinnen. Måla med något som både syns, luktar, känns och smakar – nämligen mat! Kan man måla med blåbär? Vilken rödnyans har paprikapulver? Ta en titt i skafferiet och se vilka kryddor och matvaror som finns där att använda.

Förbered innan

- Papper av lite kraftigare kvalitet
- Penslar
- Vattenfyllda skålar
- Skålar till de olika färgerna
- Papptallrikar till varje elev som färgpalett
- Skedar
- Filmjolk

- Ev. stavmixer för att mixa frysta bär
- Doftande färgpigment ur skafferiet: gurkmeja-, paprika- eller currypulver, kardemumma, kakao, senap, kaffe, te, ketchup... Även frysta bär eller frukt, som blåbär, hallon och mango, har starkt färgpigment. Testa även hackad spenat, granatäpple eller rödbetor!

Gör så här

1. Förbered varsin färgpalett till eleverna: Blanda en skvätt filmjolk i en liten skål med ”pigment”. Testa dig fram så att de olika blandningarna blir tillräckligt doftande och så starka i färgen som du vill ha dom. Förbered en skål till varje färgpigment.
2. Tina och mosa frysta bär med stavmixern. Lägg varje färgämne i varsin skål. Använd vatten för att späda ut färgerna om de känns för tjocka.
3. Klicka ut de olika färgerna på papptallrikar, en till varje elev.

Fortsätter på nästa sida →

4. Innan ni sätter i gång och målar kan det vara kul att lukta på färgerna och försöka gissa vad de består av. Vissa färger luktar kanske mer än andra, vissa har färger som gör att man kan gissa sig till vad det kan vara för något. Om ni vill göra det lite svårare kan ni börja med att blunda medan ni luktar.
5. Dags att börja måla med penslar på papper, precis som med vanliga färger. Experimentera och pröva: vad händer när man blandar färgerna med varandra? Hur blir det när man målar med curry på hallon? Uppmuntra eleverna att lukta under arbetets gång – hur luktar din bild? Vad får dofterna dig att tänka på?
6. Låt bilderna torka.

Tips! Te eller kaffe kan man måla med både i pulverform (blandat i filmjolk) – och som flytande dryck. Saften ur granatäpple och vätska från inlagda rödbetor fungerar också bra att måla med. Det finns även blåbärs- och lingonpulver att köpa som går fint att blanda med vatten eller filmjolk.

Känslteckna på ryggen

Den här teckningsutmaningen utgår ifrån ett av våra sinnen, känseln. Vi känner beröring, tryck, värme och kyla med hjälp av så kallade känselkroppar. Vissa ställen på vår kropp har många känselkroppar, som fingertopparna och läpparna. På andra ställen är känselkropparna färre, till exempel på ryggen. I den här övningen gäller det att koncentrera sig på att känna efter, samtidigt som man tecknar det man känner.

Förbered innan

- Papper och pennor
- Ritunderlag

Gör så här

1. Dela in klassen två och två. Varje par står eller sitter så att en har ryggen mot den andra.
2. Den ena eleven tecknar långsamt med fingrarna på kompisens rygg. Den andra försöker följa linjerna och samtidigt teckna på pappret vad den känner på sin rygg. Här mixas känsel, koncentration och motorik!
3. Byt plats med varandra.

Bildmaterial + mallar

1. *Frihetsgudinna*, del av La Marseillaise, silver, François Rude
2. *Konstnärens moder*, tempera på duk, Akseli Gallen-Kallela, 1896
3. *Självporträtt kallat La Surprise* (*Förvåningen*), olja på duk, Joseph Ducreux, 1790-talet
4. *Carl Michael Bellman*, olja på duk, Pehr Hilleström d.ä., ca. 1790
5. *Självporträtt*, etsning på papper, Rembrandt Harmensz. van Rijn, 1600-talet
6. *Skrattande flicka*, vax och gips, blandteknik, Medardo Rosso, ca. 1889–1890
7. *Den botfärdiga Magdalena*, olja på duk, Carlo Dolci, ca. 1635
8. *Porträtt av konstnärens mor*, Mme Anne Ducreux f. Béliard, pastell på papper, Joseph Ducreux
9. *Självporträtt*, etsning på papper, Rembrandt Harmensz. van Rijn, 1600-talet
10. *Flicka med apelsin*, olja på duk, Amalia Lindegren, 1855
11. *Stilleben med körsbär*, olja på ek, Osias Beert, början av 1600-talet
12. *Frukoststycke med ost och pokaler*, olja på ek, Jacob Fopsen van Es, 1630-talet
13. *Vanitasstilleben med dödsskalle*, bok och rosor, olja på ek, Jan Davidsz de Heem, ca. 1630
14. *Stilleben med fisk och ostron*, olja på duk, Giovanni Battista Recco, 1653
15. *En korg med smultron i ett landskap*, olja på duk, Luis Melendez, 1700-talet
16. *Stilleben med frukter och druvätande markatta*, olja på trä, Adriaen van Utrecht, 1635
17. *Vanitasstilleben med astronomiska instrument*, olja på duk, Christian von Thum, 1600-talet
18. *Måltidsstycke med krabba och frukter*, olja på ek, Pieter Claesz

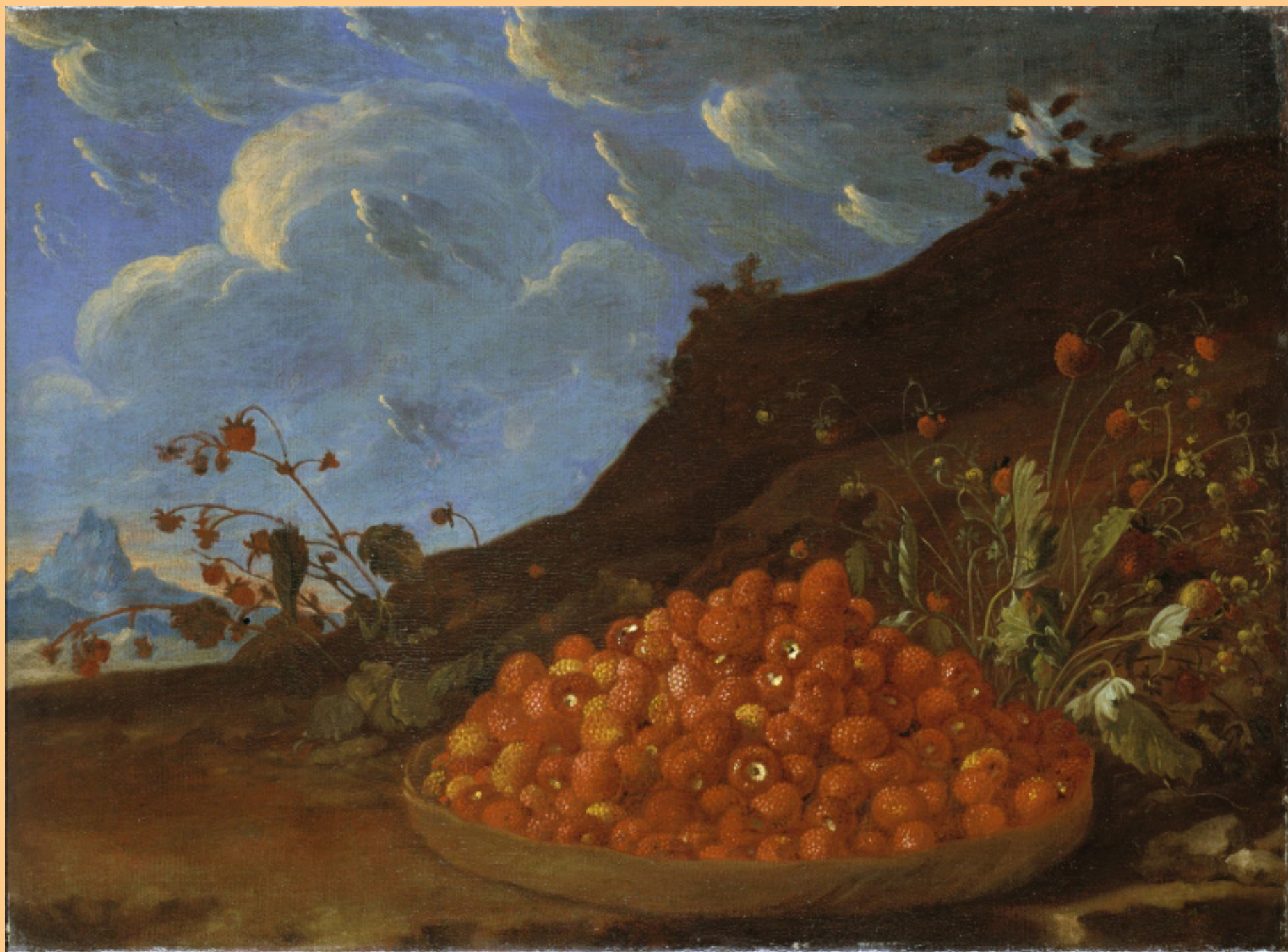

Vetenskap och
berättelser

Scientia

Konsten är full av berättelser: sanna, påhittade, mytologiska, fantasifulla och kluriga. Ibland är konsten laddad med symboler eller andra dolda budskap. Ju mer vi tar reda på och lär oss, desto mer öppnar sig konstens värld.

Precis som att lösa ett mattetal eller klura ut ett vetenskapligt dilemma, kan ett konstverk få oss att vilja ta reda på mer om till exempel de antika gudarnas äventyr. Kanske kan ett konstverk också få oss nyfikna på en tid, en plats eller en händelse i historien? Använd konsten som en utgångspunkt för en historiespaning, för att ta reda på fakta eller för att söka efter de gömda berättelserna.

Här finns tips på hur du tillsammans med eleverna kan ger er iväg på en jakt efter sanningen bakom målningen *Karl XII:s likfärd*, skriva en annan historia, gå på gudaspaning eller göra egna gudar och gudinnor med magiska krafter.

Bli historiespanare

På sidorna 92–93 i boken finns målningen *Karl XII:s likfärd*. Den är gjord av konstnären Gustaf Cederström, såsom han tänkte att det kunde ha sett ut när den döde kungen fraktades hem till Sverige från Norge. Målningen har funnits i många skolböcker genom åren och generationer av skolelever har sett den här storslagna bilden som lyfter fram Karl XII som en av historiens hjältefigurer. Kanske har målningen format vår syn på denna historiska händelse? Men vad var det som hände egentligen? Låt eleverna utgå ifrån målningen och bli historiespanare.

Innan ni ger er ut på historiespaning – upptäck bilden!

Börja med att titta på målningen tillsammans på en stor skärm.

Utgå ifrån en enkel *titta och tänka*-metod för att utforska målningen.

Berätta för dina elever att ni kommer att titta på målningen i tre olika steg enligt denna metod, så att alla är med på vad som ska hända. Låt varje steg ta några minuter – då hinner alla observera bilden ordentligt innan ni börjar diskutera utifrån frågorna.

Fortsätter på nästa sida →

Gör så här

1. *Titta – Upptäck bilden. Vad ser du?* Människor, snö, en bår, uniformer, en klippa? Titta på hela bilden eller olika delar av den. Upptäck detaljer och ännu mer detaljer.
2. *Tänka – Vad händer i bilden?* Hur känns bilden? Skeenden och stämningar? Vad fick dig att se det?
3. *Undra – Är det något du undrar över?* Föder bilden några frågor eller funderingar hos dig?

Under steg 3 dyker det kanske upp frågor som: Vem är personen på båren? Varför bär de honom? Vart är de på väg? Vilken tid eller händelse ska det föreställa? Har det hänt på riktigt? Vem har målat bilden? Skriv ner frågorna och låt dem vara utgångspunkt i historiespaningen.

Dags att börja historiespana!

Använd elevernas frågor samt frågor som nedan som utgångspunkt och låt eleverna leta efter fakta:

Vem var Karl XII?

- Var och när levde han?
- Hur dog han?
- Vilka historiska händelser skedde under hans levnad?

Vem var Gustaf Cederström?

- Var och när levde han?
- När målades *Karl XII:s likfärd*?
- Hittar ni någon mer information kring tavlan?

Leta fakta: googla, lyssna på Historierummet, Verket eller andra eller andra historiepoddar, slå i historieböcker, med mera.

Historiespanarna återser målningen

När ni har samlat tillräckligt med fakta om kungen, målningen och konstnären, se på bilden tillsammans igen.

Förslag på frågor

- Ser ni på målningen på ett nytt sätt efter att ni har samlat fakta kring Karl XII? I så fall, på vilket sätt?
- Hur har konstnären tolkat den historiska händelsen, tycker ni?
- Hur har konstnären framställt kungen? Som en förlorare? Som en hjälte? Vad tycker ni?
- Hur skulle ni beskriva stämningen i bilden?
- Tänk om konstnären hade målat en solig klar vinterdag i stället! Hur hade det förändrat upplevelsen av bilden?
- Kan en målning som målas över 100 år efter att händelsen inträffade vara sann?
- Är ett foto, till exempel på nyheterna eller i sociala medier, mer pålitligt än en historiemålning? Varför? Varför inte?
- Vad finns det för knep att göra bilderna ”mer sanna” (dramatik, speciella ljuseffekter, filter i mobilkameran o.s.v.)?

Tips! Kanske har någon hittat fakta om målningen och kommit fram till att konstnären målade två nästan likadana versioner av den. Det kan vara roligt att titta på båda målningarna och jämföra likheter och skillnader. Den andra målningen hittar ni på Göteborgs konstmuseum:
<http://emp-web34.zetcom>.

En annan historia

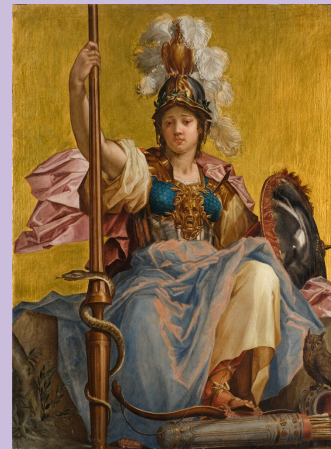
Utgå ifrån målningen *Karl XII:s likfärd* som en övning i fritt skrivande.

Konstnären Gustaf Cederström gjorde sin tolkning av en historisk händelse. Kanske ville han att kungen skulle vara huvudpersonen i sin målning genom att placera honom i centrum. Låt eleverna kliva in i bilden genom någon annans ”stövlar” och se och upplev samma händelse ifrån olika perspektiv. Undrar vad barnet som står på sidan och betraktar tänker? Vad ser fågeln som svävar högt uppe på himlen? Vad kan pågå i huvudet på någon av soldaterna? Och vad skulle berget berätta om? Fantisera och hitta på en helt annan historia utifrån målningen. Beroende på ålder och årskurs välj ett sätt som passar.

Gör så här

1. Börja med att titta på målningen en stund tillsammans.
2. Låt eleverna välja en person, djur eller någon annan på bilden.
3. Fantisera och hitta på en historia utifrån den valda personens eller varelsens perspektiv, tankar och känslor.
4. Skriv ner berättelsen eller berätta dem muntligt, beroende på årskurs. Denna uppgift fungerar även fint som en parövning i muntligt berättande.

Spana efter gudar och gudinnor i konsten

I konsten, särskilt från äldre tider, är antikens gudar och gudinnor vanliga motiv. Konstnärer har genom århundraden inspirerats av de grekiska myterna och gudasagorna, men för oss som lever i dag, hundratals år senare, kan det ibland vara svårt att känna igen gudarna och deras äventyr. Hur vet man vem som är vem, och vem som bestämmer över vad?

Eftersom gudarna framställs mer eller mindre nakna i konsten är det ibland svårt att se skillnad. Som tur är avbildas gudarna ofta med sina symboler som berättar om vilka de är.

Den grekiska mytologin handlar i mångt och mycket om hur det är att vara människa och belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor. Dessa frågor är lika aktuella än i dag trots, att de i mytologin utspelar sig för tusentals år sedan.

Om ni blir nyfikna och vill få syn på fler gudar och gudinnor i konsten efter att ha läst *Äppelfest i kärlekslandet* på sidorna 94–95 och *Naken på loppis* på sidorna 98–99, har vi här samlat fler konstverk där de antika gudarna dyker upp. Använd gudarnas symbollexikon som finns på sidan 103 och gå på gudaspaning i konsten med eleverna. Utgå ifrån det ni upptäcker och ta reda på mer om gudarna och deras äventyr.

Tips! I Unga fakta hittar ni mer om grekisk mytologi: ungafakta.se/lattlast/grekiskmytologi/

Gör egna gudar och gudinnor med magiska krafter

Blev ni inspirerade efter att ha spanat efter gudar och gudinnor i konsten? Kanske har ni även läst om deras äventyr? Varför inte då arbeta vidare med temat och hitta på alldeles egna gudar i lera?

Hur ska de se ut och vad ska de styra över? Fundera på vilka superkrafter och symboler de ska ha. Kanske dyker det upp en *kanelbullens gud*, som genom sin ovanligt långa näsa kan nosa upp nybakade bullar på milsvids avstånd? Eller *miljöguden*, som kan rädda planeten?

Förbered innan

- Gudakorten (finns att skriva ut) – en till varje elev
- Pennor
- Lera, till exempel lufthärdande eller modellera i färg
- Akrylfärg, flaskfärg eller annan färg för att måla ofärgad lera

Gör så här

1. Börja med att fylla i ett gudakort. Hitta på namn, magisk kraft, egenskaper, symboler och ett hjälpdjur till din gud. Använd sedan gudakortet som utgångspunkt till hur den blivande gudaskulpturen ska se ut.

2. Nu är det dags att börja forma i lera! Hur ska din gudinna eller gud se ut? Hur kommer dess magiska krafter att synas i lera? Vilka symboler ska den ha med sig? När gudarna har tagit form och är klara, låt dem torka.
3. När skulpturerna har torkat – måla.

Tips! Vill ni jobba vidare? Bygg egna rum, miljöer eller världar åt gudarna i skokartonger som blir som små tittskåp. Använd skrotmaterial och det ni har till hands på skolan. Avsluta med att skriva eller muntligt berätta en historia om ett gudomligt häftigt äventyr som er gud har varit med om!

Bildmaterial + mallar

1. *Karl XII:s likfärd*, olja på duk, Gustaf Cederström, 1884
2. *Offer till Venus*, olja på duk, Peter Paul Rubens, 1630-tal
3. *Amor triumferande bland konstens och krigets emblem*, olja på duk, Thomas Willeboirts Bosschaert och Paul de Vos, 1600-tal
4. *Amorin*, olja på duk, Julius Kronberg, 1878
5. *Jupiter och Bellerophon*, olja på duk, Okänd (Kopia efter Pietro da Cortona),
6. *Merkurius lämnar Antwerpen*. Fragment av större målning, olja på duk, Theodor van Thulden, Peter Paul Rubens, 1600-tal
7. *Dianas jakt*, mosaik, Okänd (Dominico Zampieri)
8. *Venus triumf*, olja på duk, François Boucher, 1740
9. *Minerva*, olja på duk, Johan Sylvius, 1600-talet
10. *Juno, äktenskapets gudinna*, gouache på pergament, Alexander Meurling, 1765
11. *Mars*, olja på duk, Giovanni Francesco Romanelli, Bartolomeo Schidone
12. *Psyke*, olja på duk, oval, Jean Joseph Taillasson
13. *Figurin, Neptunus stående på mussla*, porslin med målad dekor, Okänd, Royal Crown Derby Porcelain Co. Ltd., ca 1770–1780
14. *Lovisa Ulrika (1720–1782) som Aurora*, olja på duk, François Adrien Grasognon Latinville, 1700-talet

MITT GUDAKORT

Namn: _____

Magiska krafter: _____

Egenskaper: _____

Symboler: _____

Hjälpdjur: _____

MITT GUDAKORT

Namn: _____

Magiska krafter: _____

Egenskaper: _____

Symboler: _____

Hjälpdjur: _____

MITT GUDAKORT

Namn: _____

Magiska krafter: _____

Egenskaper: _____

Symboler: _____

Hjälpdjur: _____

MITT GUDAKORT

Namn: _____

Magiska krafter: _____

Egenskaper: _____

Symboler: _____

Hjälpdjur: _____

Material, hantverk
och skapande

Fabrica

All konst förutsätter att någon har tänkt, planerat och gjort den. Någon eller några har valt en viss teknik, vissa material och särskilda verktyg för att göra konstverket.

När vi tittar på ett konstverk kan det väckas frågor som: Hur är det gjort? Vad är det gjort av? Hur lång tid har det tagit att göra det? Och så vidare. Låt sådana frågor bli utgångspunkt för att utforska och ta reda på mer. Vilken metod och teknik kan konstnären ha använt och varför? Hur har till exempel färgen lagts på? Finns det spår av verktyg?

Att titta på och uppleva konst kan också vara en startpunkt för att vilja göra själv. Genom att utforska olika material och tekniker och genom att öva, pröva och experimentera lär vi oss alltmer. Att göra misstag på vägen är toppen – det kan leda till ny kunskap och nya idéer. Handen och hjärnan samarbetar i dessa kreativa processer där vi omprövar och löser de problem som uppstår.

Här under *Fabrica* finns *Paletten berättar* och *Gissa prylen* samt tips på *Fabrica-fix* att göra i klassrummet. Det är bara att pröva, utforska och passa på att göra massor av misstag!

Paletten berättar

En palett avslöjar vilka färger konstnären har använt i sin målning och hur de har blandats till. En palett kan också väcka tankar om hur det färdiga konstverket kan tänkas se ut och berätta om konstnärens metod. Utgå ifrån bilden av konstnären Richard Berghs palett på sidorna 110–111 och låt den bli starten på ett färgäventyr!

Förbered innan

→ Plocka fram bilden i PowerPoint så att ni kan se den stort på skärm i klassrummet.

Tips! Skriv ut bilden och limma upp den på en pappskiva. Klipp sedan ut formen på paletten, så att den blir ett föremål att hålla i och utforska.

Förslag på frågor

- Hur många olika färger hittar ni på paletten?
- Syns det något spår av vad konstnären har använt för slags verktyg? Pensel? Palettkniv?
- Om paletten vore en målning, vad ser ni då i bilden?
- Hittar du din favoritfärg på paletten?
- Om paletten ser ut så här, hur kan då målningen se ut?

Om ni blir nyfikna på att se vad konstnären Richard Bergh målade för slags bilder finns det här några exempel från Nationalmuseums samlingar. Bilderna finns även i PowerPoint.

Det stora färgäventyret

Att blanda färger är ett hantverk och ett äventyr i sig. Det finns konstnärer som utforskar färgen i månader innan de hittar vissa nyanser på sin palett. Var och en hittar sina egna färger och färgkombinationer. Det handlar om att pröva, blanda och pröva igen. Efterhand växer ens egen erfarenhet om hur färger fungerar.

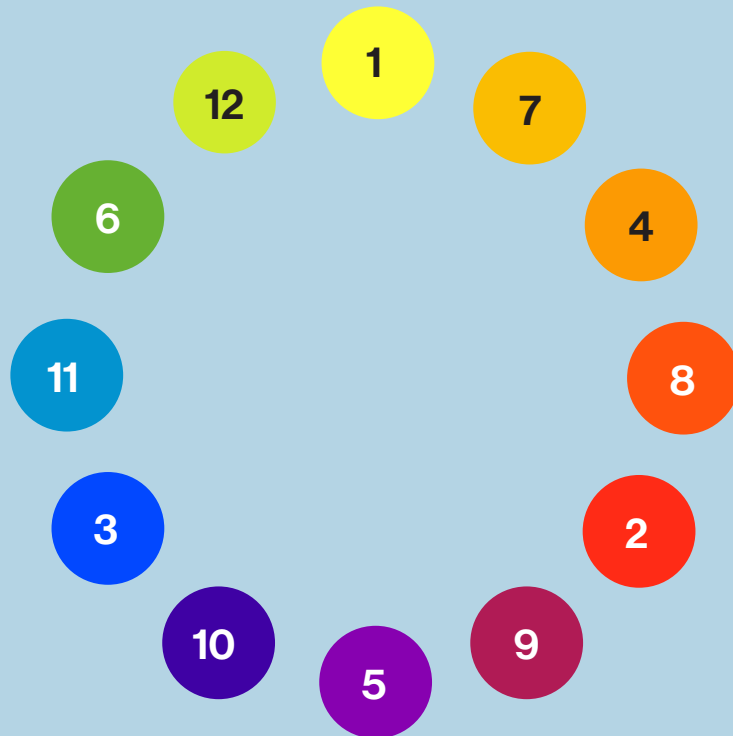
Slumpen är superbra när man utforskar färg! Den kan ge upphov till nya upptäckter, som till exempel när färgen lila blev till av misstag, något ni kan läsa om på sidan 122 i boken. Att råka tappa en droppe av ultramarinblå mitt i klicken med bränd umbra kan ge en oväntad överraskning – med hjälp av palettkniven kan den som blandar få fram svart! Och vips, med lite titanvitt med i blandningen finns nu möjlighet till en hel gråskala.

Här finns tips på två sätt att börja utforska färg på.

Färglabba med vatten och pigment

En färgtoncirkel är en schematisk modell för att ordna *primärfärgerna* eller grundfärgerna gul, röd, och blå samt nyanserna mellan dem. Här har vi utgått ifrån *Goethes färgcirkel* som modell. Gör en stor färgtoncirkel tillsammans och få en inblick i färgernas förhållande till varandra genom att utgå från grundfärgerna. Här gäller det att samarbeta och pröva sig fram!

Förbered innan

- 12 stora glasburkar fyllda med vatten, uppställda i en stor cirkel
- Akvarellfärger eller temperablock i rött, gult och blått
- Penslar

Gör så här

1. Dela in klassen i 12 grupper med 2–3 elever per en grupp. Varje grupp ställer sig vid en burk med vatten.
2. Grupp 1, 2 och 3 börjar blanda till gult, rött och blått i tre vattenburkar i cirkeln. Lämna tre ofärgade vattenskålar mellan dessa grundfärger.
3. Grupp 4 prövar sig fram och blandar till orange utifrån gult och rött. Blanda i burken som är i mitten av de tre burkarna mellan grundfärgerna.
4. Grupp 5 prövar sig fram och blandar till lila utifrån rött och blått. Blanda i burken som är i mitten av de tre burkarna mellan grundfärgerna.
5. Grupp 6 prövar sig fram och blandar till grönt utifrån gult och blått. Blanda i burken som är i mitten av de tre burkarna mellan grundfärgerna.
6. Grupper 7–12 prövar sig fram och blandar till resterande nyanser emellan de färger som nu finns blandade i cirkeln.
7. Bravo! Tillsammans har ni nu gjort en färgcirkel.

Gör ett eget färgarkiv

Ett annat sätt att utforska och få ett personligt förhållande till färgen är att blanda till sitt eget färgarkiv.

Låt eleverna uppfinna nya färgnyanser utanför cirkelmodellen och hitta egna strukturer för att visa dem. Genom att experimentera och pröva sig fram skapas helt enkelt ett lustfyllt förhållande till färg.

Förbered innan

- Vattenlöslig färg som akrylfärg, flaskfärg, temperafärg, gouachefärg eller akvarell med röd, blå, gul, svart och vit, eventuellt brun och grön
- Material att måla prover på, såsom kraftigt papper, glasspinnar, blompinnar eller små kartongbitar
- Paletter, exempelvis papptallrikar, kartongbitar eller bakplåtspapper upptejpat på bänken
- Palettknivar, bordsknivar, glasspinnar eller annat att blanda färg med
- Platta penslar
- Sax
- Lim

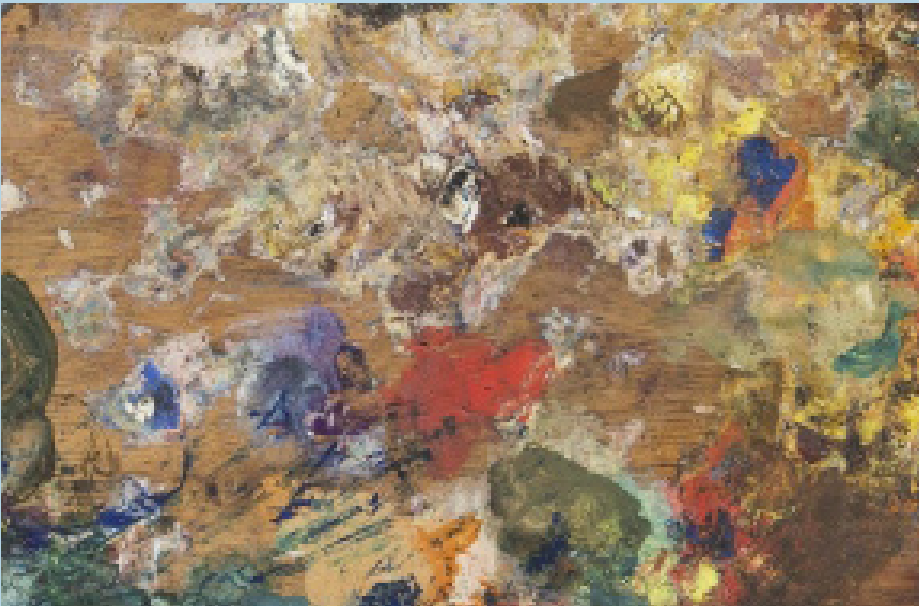
Gör så här

1. Se till att alla har färg, något att blanda färgen på och något att måla färgproverna på.
2. Sätt på er ”experimenthatten” och börja testa att blanda olika färger med varandra. Vad händer?
3. Ett tips på vägen är att börja enkelt med att blanda grundfärgerna två och två. Kom ihåg att det inte finns något rätt eller fel. Efterhand kan svart eller vitt, brunt eller grönt läggas till för att undersöka hur det påverkar färgblandningarna.
4. Färgerna kan målas spridda på ett papper, duttas på rad efter rad eller målas på små provlappar, glasspinnar, trälistor, trästickor, kartongbitar eller liknande. De kan organiseras, sorteras, staplas och bli till tredimensionella färgarkiv.
5. Kanske upphör färgproverna att vara bara prover och förvandlas alltmer till delar i ett motiv? Vem vet, kanske blir färgproverna en målning eller skulptur i slutändan!

Fortsätter på nästa sida →

Förslag på frågor

- Vilka färger har du blandat för att få till den här färgnyansen?
- Hur många olika gröna, lila eller orangea nyanser uppfann du?
- Dök det upp någon oväntad färgnyans som du inte hade tänkt dig?
- Lyckades du blanda till någon färg som du tidigare inte fått fram?
- Vad skulle dina färger heta om du satte namn på dem? Marsipantårtsrosa, monstergrön, sommarlovsblå eller något annat?

Snabba tryck

Låt slumpen vara del i processen och överraska – gör en monotypi! Det är en tryckmetod som till skillnad från andra grafiska tekniker innebär att varje tryck är ett original och att det endast blir ett exemplar.

I detta fix används akrylfärg, akvarell eller flaskfärg som tryckfärg och i stället för tryckpress används handflatan eller en kavel.

Förbered innan

- Kraftiga papper, gärna i A3-storlek eller större
- Akrylfärg, akvarell, temperapuckar eller någon typ av flaskfärg
- Snöre eller garn
- Saxar
- Papper att klippa former ur
- Eventuellt tusch och smalare penslar
- Större pappersark för att skydda bord eller golv

Gör så här

1. Börja med att pensla och försiktigt hålla färg på pappret. Det får gärna bli små pölar här och var. Det går fint att använda flera färger och låta färgerna mötas och blandas.
2. Lägg sedan ett lika stort papper över och tryck till. En kavel kan vara till god hjälp, men det går bra att trycka för hand också.

Fortsätter på nästa sida →

3. Dra försiktigt isär de två papprena. Se upp, de går lätt sönder! Själva tryckandet har nu förändrat både färg och form på ett överraskande sätt.
4. När färgen har torkat är det roligt att gå vidare med mer tryck och avtryck på samma eller andra papper.

Tips! Testa att färga in snören, garn eller olika pappersformer som ni har klippt ut och lägg dem emellan papprena. Tryck till över hela ytan och lyft pappersarket. Pilla försiktigt bort pappersformerna eller snöret och se vad som har hänt! Eller tryck till och dra i snöret åt olika håll, tryck till igen och inspektera avtrycket.

De snabba trycken kan också vara utgångspunkt för en målning eller för att teckna på med tusch på. Slumpen har tillfört överraskningar och nya uttryck som kan användas på olika sätt.

Gissa prylen?

Tänk! Alla föremål vi har runt omkring oss, både hemma och i skolan, har någon *tänkt* i allra minsta detalj. Hur de ska se ut, vad de ska användas till och hur de är tänkta att fungera.

Om ni blir nyfikna och vill se fler designföremål efter att ha läst texten *Vardagskonst i diskbaljan* på sidan 117, har vi valt ut några till som ni kan titta på och fundera över.

Förbered innan

→ Plocka fram bilderna i PowerPoint, så att ni kan se dem stort på skärm i klassrummet.

Gör så här

Titta och diskutera tillsammans. Vad är de egentligen för saker? Vad är de gjorda av?

Förslag på frågor

- Vad ser ni på bilden?
- Hur skulle ni beskriva det här föremålet för någon som inte kan se det? Beskriv färgen, formen och detaljer.
- Vad är det gjort av för material, tror ni?
- Ser ni några ledtrådar på utsidan eller på insidan av föremålet som berättar om hur det är tänkt att fungera eller vad det ska användas till?
- Kan det här föremålet användas på flera olika sätt?

Utsidan/Insidan – en förpackningsutmaning

Nästan all vår mat är förvarade i olika förpackningar. När vi handlar i en mataffär är det viktigt att det syns på utsidan vad som finns på förpackningens insida för att vi lätt ska hitta det vi har tänkt köpa. Därför har en designer noga tänkt till och formgivit hur förpackningarna ska se ut. Designern har också tänkt på saker som att förpackningen ska vara lätt att greppa, att stapla i hyllan och vilket material den ska vara gjord av.

Ändra utseende på en förpackning genom att klä in den med gipsbindor, maskeringstejp eller annat enkelt material. Vad händer när en förpackning förlorar sitt utseende? Kommer formen fortfarande att berätta om det som är tänkt att förvaras i förpackningen?

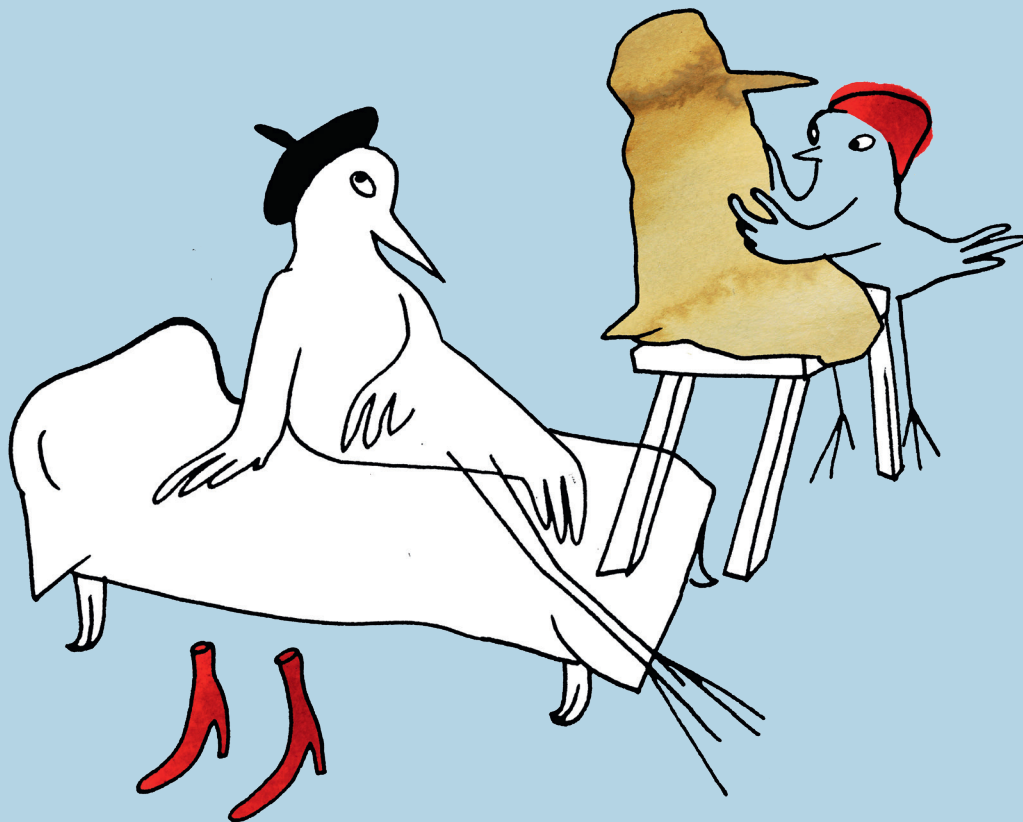
Låt eleverna få göra en förpacknings-utmaning genom att formge sina omgjorda förpackningar för ett nytt innehåll som de själva bestämmer. Vilka färger och former passar till det nya innehållet? Ska det vara mönster på eller ska innehållet visas med en bild eller med text?

Förslag på frågor

- Kan man se på utsidan vad som finns i en förpackning?
- Är förpackningen skön att hålla i?
- Hur är den gjord? För hand eller av en maskin?
- I vilket material är den gjord?
- Skulle man kunna göra förpackningen i ett annat material?
- Är den smart för klimatet?
- Behövs förpackningen?
- Hur fraktas förpackningarna? Är de stapelbara?
- Skulle de kunna ha gjorts på något annat, kanske finurligare sätt?

Förbered innan

- Tomma rena förpackningar, exempelvis mjölkkartonger, pet- eller ketchupflaskor eller andra förpackningar som eleverna tar med sig hemifrån
- Om ni jobbar med gipsbindor: täck bänkar med plast eller täckpapper för att skydda bord och golv
- Se till att det finns oömma ”jobbarkläder”, målarrockar eller förkläden
- Klipp gipsbindor i smala remsor
- Muggar eller skålar fyllda med vatten
- Färg, som akrylfärg eller temperafärg
- Penslar
- Maskeringstejp

Gör så här

1. Börja med att titta på de olika förpackningarna som eleverna tagit med sig.
2. Innan ni sätter i gång – presentera materialet gipsbinda. Visa hur man kan klä in sin förpackning i gipsbindorna. Börja med att doppa gipsbindan i vatten några sekunder tills den är jämnt genomfuktad. Täck sedan förpackningen lager på lager med gipsbindorna. Gips är ett spännande material som först är torrt och pulveraktigt och som sedan, när vatten tillförs, stelnar och hårdnar efter en stund.
3. Dags för alla att klä in sina förpackningar. Vad händer med formen? Förändras utseendet? Hur då?
4. Medan gipset torkar fundera över: Vad ska förpackningen nu innehålla? Hur ska den se ut för att det ska synas vad som finns inuti? För formgivare är det viktigt att skissa innan de bestämmer sig för en idé – att skissa är ett sätt att tänka. Skissa hur förpackningen ska se ut innan ni börjar måla.
5. När gipset har torkat är det dags att börja måla och designa sin förpackning.
6. Titta tillsammans på slutresultaten och fundera på förändringen.

Bildmaterial + mallar

1. *Konstnären Richard Berghs palett*, tidigt 1900-tal
2. *Vision. Motiv från Visby*, olja på duk, Richard Bergh, 1894
3. *Popplar vid vattendrag*, olja på duk, Richard Bergh
4. *Konstnären Julia Beck*, olja på duk, Richard Bergh, 1882
5. *Diskborste Jordan 1230*, Hans Ehrich och Tom Ahlström, 1974
6. *Vas What's new*, glas, polyamid, elastan, lim, Anna von Schewen, 2002
7. *Parkeringsmätare*, metall, plexi, Per Heribertson, Cale Industri, 1966
8. *Strumpa vänster fot*, del av *Seger Heat System*, merinoull, konduktiva material, polyamid, instickade värmeslingor, Inuheat AB & Seger Europe AB, 2015
9. *Kanna Vattentornet*, sterlingsilver och obsidian, Wolfgang Gessl, 1999
10. *Spis Ezy stove*, plåt, metall, Veryday, Ezylife, 2012
11. *Telefonapparat Ericofon*, röd ABS-plast, Gösta Thames, Ericsson, 1958–1959
12. *Barnstol HI 56*, Stig Lönngren, Lars Larsson, 1963

Kom hit
och hälsa
på!

